

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 985

4. OŽUJKA 2022. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

9 771451 425001

Prošli *ludi* dani

SADRŽAJ

6

RIK proglasio izbornu listu:
»Zajedno za Vojvodinu -
Vojvođani« pod brojem 12
**Vratiti predstavnike
Hrvata u parlament**

8

Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina 2002. – 2022. (II.)
**Prava na očuvanje
posebnosti –
materinji jezik i pismo**

12

Robert Hadžić, predsjednik
OPG-ova Hrvatske *Život*
**Intenzivna
industrijalizacija poljo-
privrede neodrživa**

22

Prelo sićanja
Brend bez konkurencije

26

Pokladno jahanje u Sonti
Veselo kroz selo

33

Izložba u »pendžeru« Galerije
Prve kolonije naive u tehnici slame
u Tavankutu
**Tavankut – mjesto
obnovljenih
križeva krajputaša**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sić
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)
LEKTOR:
Zlatko Romić
TEHNIČKA REDAKCIJA:
Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)
FOTOGRAFIJE:
Nada Sudarević
ADMINISTRACIJA:
Branimir Kuntić
Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)
Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)
KOMERCIJALISTICA:
Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;
++381 24/55-15-78;
++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica
List je upisan u Registar javnih glasila
Agencije za privredne registre Republike Srbije
pod registarskim brojem: NV000315
COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju

Rusija, Ukrajina i mi

Prvo smo mislili Ukrajina je tamo negdje daleko, pa kada je počeo rat shvatili smo da to »tamo negdje daleko« i nije tako daleko, da nam je skoro bliže nego jadranska obala.

Pa smo mislili kako posljedice bombi i granata nećemo osjetiti, a onda je počela skakati cijena mineralnih gnojiva, pojedinih vrsta više se nije moglo kupiti, a za neke su isporuke ograničene. Zatim nas je prestravila najava moguće nestašice plina ili ako ga bude bilo, njegove nevjerojatne cijene. Do užasa nas je dovelo moguće povećanje cijene ionako skupog goriva. One koji su svoj novac čuvali u ruskim bankama do ruba šloga dovela je (i podsjetila ne već viđeno) i sama pomisao da mogu ostati bez svog novca.

Tako prestravljene (i šlogirane) dočekalo nas je pitanje hoće li biti zasijani milijuni hektara u Ukrajini i ako ne budu hoće li to izazvati nestašicu hrane, ili ćemo se okoristiti što će žitnica Europe ostati bez žita?

I kao da to nije bilo dovoljno, stigla je reakcija: Europska unije na naše »podržavamo teritorijalni integritet Ukrajine, ali bez sankcija Rusiji«, od onog diplomatskog kako se »od zemalja u procesu pristupanja očekuje da se postupno usklađuju s odlukama EU u vanjskoj i sigurnosnoj politici, a da to važi i za Srbiju, kao zemlju kandidata«, pa do poziva Srbiji da bira između Istoka i Zapada. (I baš se to poklopilo s desetom obljetnicom od početka pregovora za pristupanje Srbije Europskoj uniji.)

Ono što nas je za sada zaobišlo je val izbjeglica. Jest, pokrenuli su se desetci tisuća ljudi, ali do nas su do sada stigli samo oni koji ovdje imaju obitelj ili rođake. Hoće li ih biti još stotine, tisuće ovisi o tome hoće li rat potrajati ili će razum zaustaviti ruku na obaraču.

I zaista nije nam ta Ukrajina ni tako daleko. Točno, neće nas zasuti kiša metaka, nećemo besciljno lutati po praznim dućanima, nećemo panično tražiti članove obitelji i prijatelje, ali rusko-ukrajinski rat uzdrmat će (i već jeste) i nas.

Samo da ne potraje. Ponajviše zbog samih Ukrajinaca.

Z. V.

Sastanak za izradu Prijedloga Akcijskog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina

Prijedlozi za reviziju

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, uz potporu Europske unije i Savjeta Europe, organiziralo je od 23. do 25. veljače drugi sastanak Radne skupine za izradu Prijedloga Akcijskog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina. Na sastanku su sudjelovali predstavnici nacionalnih vijeća nacionalnih manjina, ministarstava i civilnog sektora Republike Srbije. U ime Hrvatskog nacionalnog vijeća sastanku su prisustvovali predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić** i međunarodni tajnik HNV-a **Darko Baštovanović**.

»Revizija Akcijskog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina izuzetno je važan proces ne samo zbog činjenice da će se Republika Srbija narednih nekoliko godina morati ravnati prema njemu ukoliko želi pristupiti Europskoj uniji, nego i zbog činjenice da su veliki broj preporuka sadržanih u *Četvrtom Mišljenju savjetodavnog odbora o provedbi Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina*, potvrda da prethodni Akcijski plan većinom nije sadržavao aktivnosti koje rješavaju ključna pitanja nacionalnih manjina. Na to smo kontinuirano ukazivali, no, vjerujem kako stručnjaci koji sada rade njegovu reviziju i navode Srbiju na europski put ovu novu priliku neće propustiti«, kaže predsjednica HNV-a Jasna Vojnić.

Ured HNV-a zajedno s Demokratskim savezom Hrvata u Vojvodini imao je nekoliko pripremnih sastanaka prije trodnevnog susreta u Šapcu na kojima su detaljno analizirani ciljevi, aktivnosti i indikatori starog Akcijskog plana te, na osnovi analize trenutnog položaja hrvatske

zajednice u Republici Srbiji, formulirani vlastiti prijedlozi i sugestije.

»Većina aktivnosti je u ovih triju dana ušla u radnu verziju dokumenta, no, oni će biti poslani na daljnja mišljenja i doradu nadležnim ministarstvima. Do usvajanja konačne verzije, predstoji nam još nekoliko etapa obrane, zastupanja i argumentiranja postavljenih zahtjeva«, zaključuje Vojnić.

Akcijski plan za ostvarivanje prava nacionalnih manjina strateški je dokument u okviru pregovaračkog Poglavlja 23 (Pravosuđe i osnovna prava). Postavlja niz aktivnosti i indikatora uz pomoć kojih se prate stvarni pomaci u području napredovanja države na putu pristupanja Europskoj uniji. Dokument ima ukupno 11 poglavlja: Osobni statusni položaj, Zabrana diskriminacije, Područje kulture i medija, Sloboda vjeroispovijesti, Uporaba jezika i pisma, Obrazovanje, Demokratska participacija, Odgovarajuća zastupljenost pripadnika nacionalnih manjina u javnim sektorima i javnim poduzećima, Nacionalna vijeća nacionalnih manjina, Ekonomski položaj pripadnika manjinskih zajednica i Međunarodna suradnja.

Sastanak Radne skupine i izrada Prijedloga Akcijskog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina organizirani su u okviru zajedničkog projekta Europske unije i Savjeta Europe *Promocija različitosti i ravnopravnosti u Srbiji*, koji je dio zajedničkog programa *Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019 – 2022*.

H. R.

2002. – 2022.

20 GODINA
OD PRIZNANJA HRVATA
NACIONALNOM MANJINOM
U REPUBLICI SRBIJI

20 godina od formalno-pravnog priznanja Hrvata u Srbiji nacionalnom manjinom

O bjavom u *Službenom listu Savezne Republike Jugoslavije* na današnji dan prije 20 godina – 27. veljače 2002. godine – stupio je na snagu tzv. savezni Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina. Usvojen je nekoliko dana ranije – 21. veljače na sjednici Narodne skupštine SRJ glasovima zastupnika »nove vlasti«: Demokratske oporbe Srbije i Socijalističke narodne partije iz Crne Gore, a predložilo ga je savezno Ministarstvo za ljudska i manjinska prava na čijem je čelu bio **Rasim Ljajić**.

Po svojoj važnosti i posljedicama ovaj se događaj smatra jednom od prekretnica u suvremenoj povijesti Hrvata u Srbiji. Naime, ovaj je zakonski akt donio hrvatskoj manjini, kao tzv. novoj nacionalnoj manjini nakon raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i sloma socijalizma, formalno-pravno priznanje i formalno-pravnu jednakost s ostalim nacionalnim manjinama u području ostvarivanja i zaštite manjinskih prava.

Premda su Hrvati u Vojvodini, to jest Srbiji, u većini višestoljetno domicilno stanovništvo, oni su za vrijeme socijalističkog društvenog uređenja imali status konstitutivnog naroda i kao takvi nisu mogli ostvarivati ona prava koja su osiguravala očuvanje i razvoj nacionalnog identiteta niti su imali za te namjene svoje primjerene institucije, dok su za vrijeme režima **Slobodana Miloševića** bili jedina nacionalna zajednica u Vojvodini koja je bila objektom etnički motiviranog nasilja, čiji su pripadnici bili organizirano protjerivani i ubijani, a zbog počinjenih zločina je i Međunarodni sud u Den Haagu pravomoćno na deset godina osudio **Vojislava Šešelja**.

Tijekom tih devedesetih godina 20. stoljeća Demokratski savez Hrvata u Vojvodini, poslenici u malobrojnim hrvatskim kulturnim udrugama i Katolička crkva činili su presudne korake u području zaštite i ostvarivanja interesa Hrvata u Vojvodini. Pa ipak, bez postojanja adekvatnog

zakonskog okvira, njihova nastojanja imala su ograničene domete. Promjenom vlasti 5. listopada 2000. godine odnos novih, prodemokratskih vlasti u Srbiji spram Hrvata stubokom se promijenio.

Donošenjem samoga Zakona o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina, i činjenica formalno-pravnog priznanja statusa nacionalne manjine, otvorena je mogućnost za pripadnike hrvatske zajednice u Srbiji institucionalnog i od države financijski poduprtog ostvarivanja vlastitih prava u području obrazovanja, kulture, informiranja i službene uporabe hrvatskog jezika i pisma. Isto se već te godine djelomice počelo ostvarivati – koncem 2002. godine na temelju Zakona osnovana je krovna institucija hrvatskog naroda u Srbiji: Hrvatsko nacionalno vijeće; školske 2002./03. godine u četiri osnovne škole na teritoriju Grada Subotice počelo je obrazovanje na hrvatskom jeziku; u svibnju 2002. Skupština Autonomne Pokrajine Vojvodine osnovala je Novinsko-izdavačku ustanovu *Hrvatska riječ*; stabilizirano je informiranje na hrvatskom jeziku u okviru Televizije Novi Sad; učinjeni su prvi koraci na planu uvođenja hrvatskoga jezika u službenu uporabu i na teritoriju AP Vojvodine; osnovano je desetak hrvatskih udruga kulture, koje su u svojem radu razvile bogate kulturne prakse.

Ključne prinose u naznačenim procesima i ishodima dao je Demokratski savez Hrvata u Vojvodini, potvrdivši tako još jednom načelo da nacionalna manjina bez političke stranke teško može kvalitetno artikulirati vlastite interese. Gotovo isto bilo je i u proteklih 20 godina, a tako će, unatoč pokušajima da se politička subjektivnost Hrvata u Srbiji ospori, ostati i ubuduće! Jer, opstanak i razvoj hrvatske zajednice – i institucionalni okvir i opseg i kvaliteta manjinskih prava kojima se Hrvati služe – zahtijevaju i dalje zalaganja sviju nas, napose jedine relevantne političke stranke Hrvata u Srbiji – DSHV-a.

Tomislav Žigmanov, predsjednik DSHV-a

RIK proglasio izbornu listu: Zajedno za Vojvodinu – Vojvođani pod brojem 12

Vratiti predstavnike Hrvata u parlament

Republička izborna komisija u utorak je proglasila izbornu listu Zajedno za Vojvodinu – Vojvođani koalicije manjinskih stranaka iz Vojvodine, među kojima je i Demokratski savez Hrvata u Vojvodini. Lista ima 26 kandidata za zastupnike Narodne skupštine, a uz nju je predano 5.237 pravno valjanih izjava birača. Ovoj izornoj listi potvrđen je položaj izborne liste nacionalne manjine. Prvi na listi je predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov**.

Na prvoj konferenciji za medije nakon proglašenja liste, održanoj u sjedištu stranke u Subotici, predsjednik Žigmanov je rekao kako su Hrvati u Srbiji »kao lojalni građani i ovoga puta iskazali svoju odgovornost i učinili sve kako bi izišli na izbore radi toga što smo zainteresirani za budućnost demokracije, za društveno-politički život države čiji smo uredni i iznadprosječni platiše. Također smo zainteresirani i dajemo prinose za budućnost i razvoj hrvatske zajednice, a našim sudjelovanjem u ovom najvažnijem aktu političkog života, izbornom procesu, želimo dati svoj neveliki ali simboličan doprinos«.

Politički zahtjevi

Žigmanov je ponovio kako je njihov osnovni politički zahtjev, kada su u pitanju mogućnosti za izbor i političku reprezentaciju nacionalnih zajednica, da se pitanje demokratske participacije riješi onako kako je ono riješeno i u drugim državama poput Sjeverne Makedonije, Rumunjske, Hrvatske i Crne Gore. »Vidjet ćete da u tim državama postoji institut zajamčenih mandata. To je i međunarodna obveza koju je Srbija potpisivanjem međudržavnog Sporazuma s Hrvatskom prihvatila, ali 17 punih godina ne primjenjuju. U situacijama kada se to ne primjenjuje, za razliku od načina kako je to riješeno za predstavnike srpske zajednice i drugih nacionalno-manjinskih zajednica u Hrvatskoj, mi nismo zauzeli poziciju Kalimera da pokazujemo određenu vrstu nesuradljivosti, nespremnosti, nego smo u domenama danih mogućnosti

uspjeli naći saveznike s kojima ćemo pokušati ostvariti ono što nam je osnovni cilj, a to je da vratimo i Hrvate iz Vojvodine u republički parlament.«

Žigmanov je rekao kako u ovoj stranci i koaliciji misle da je to »i više nego poželjno iz vizura očekivanja jedne razvijene demokracije za koju mi želimo da Srbija bude i da predstavnici nacionalnih manjina mogu biti sudionici u procesima donošenja odluka. To ćemo uraditi u savezu s predstavnicima drugih nacionalnih manjina s teritorija Vojvodine koji su nam u političkom smislu i vrijednosnom, a na temelju dosadašnjih iskustava, nekako najbliži«.

Ista platforma za djelovanje

Žigmanov je u kratkim crtama predstavio političke ciljeve, odnosno platformu ove koalicije, rekavši da je ona već poznata i koja sadrži ciljeve kao što su: dostojan život od vlastitog rada, decentralizacija Srbije, europske integracije, jednako razvijena komunalna i druga infrastruktura u svim dijelovima države, ekološki prihvatljiva i održiva privreda, uključenost manjina i razvijanje politika usmjerene prema mladima...

»Hoćemo biti građani države koja je posvećena europskim integracijama u punom kapacitetu. To je političko načelo DSHV-a od početka. Srbiji je mjesto u EU. Srbija mora svoj institucionalni i pravni okvir saobraziti spram onoga što su standardi i načela EU i DSHV je i do sada a i od sada će i ubuduće davati svoje prinose tome. Želimo Srbiju koja će imati u svakom području u kojem njezini stanovnici žive kvalitetne uvjete i jednako razvijenu i komunalnu infrastrukturu. Ne možemo biti svjedoci da u pojedinim područjima ne postoji dostupnost za pitku vodu, ne možemo biti svjedoci u državi da se ne provode uvijek i do kraja ekološki prihvatljiva rješenja, da se u Vojvodini grade industrijski pogoni koji nisu vezani uvijek uz ono što je tradicionalno i što je primjereno prirodnim uvjetima, nismo za to da se na području Srbije realiziraju aktivnosti koje nemaju u sebi održivost kao ključni element svih ili

koji bi trebao imati status ključnog elementa u svim programima koji će se provoditi», rekao je Žigmanov i dodao da su vrlo zainteresirani za razvijanje politika koje će biti usmjerene na mlade kako bi što manje odlazili iz zemlje.

Za suradnju u zemlji i regiji

Govoreći o suradnji, Žigmanov je rekao kako su uvijek bili okrenuti suradnji s drugima, kako s većinskim narodom tako i s drugim nacionalnomanjinskim zajednicama:

»Svjesni smo da samo zajedničkim nastupom, a ne separatnim i namirivanjem interesa vlastite zajednice, možemo učiniti Srbiju i Vojvodinu poželjnim mjestom za pripadnike svih nacionalnih zajednica. Naravno, to pretpostavlja jednake mogućnosti za sudjelovanje u javnom životu bez obzira na nacionalnu pripadnost, to jest cjelovitu integraciju svih pripadnika nacionalnih manjina u srbijansko društvo«.

Istaknuo je i da su »više nego zainteresirani« za odnose u regiji, napose za odnose s Hrvatskom.

»Oni, na žalost, u proteklih nekoliko godina nisu na razini koju bismo mi voljeli. Tome nismo ni na koji način pridonosili. Naprotiv, našim smo držanjem i postupcima svjedočili da gradimo mostove prijateljstva, da hoćemo suradnju koja će pretpostavljati dobrosusjedске odnose, a naša bogata, višeslojna i intenzivna suradnja s predstavnicima srpske zajednice u Hrvatskoj mislim da bi u ovom trenutku čak mogla biti i uzor kada su u pitanju odnosi između dviju država«, rekao je i istaknuo kako su Hrvati u Srbiji u hrvatsko-srpskim odnosima konstruktivni element koji ključno pridonosi da se pogoršanja ne odvijaju.

J. D.

1.	Tomislav Žigmanov	Profesor filozofije	Subotica
2.	Aleksandar Olenik	Odvjetnik	Beograd
3.	Terezija Papuga	Dipl. organiz. zdrav. njege - medicinska sestra	Novi Sad
4.	Adrian Kranjčević	Master muzikolog	Novi Sad
5.	Maja Mrnušćik	Odvjetnik	Novi Sad
6.	Mirko Ostrogonac	Inženjer agronomije	Subotica, Žednik
7.	Đura Vinaji	Novinar	Novi Sad
8.	Katarina Karačonji	Dipl. ing. menadžmenta	Zrenjanin
9.	Marica Stantić	Diplomirana ekonomistica	Đurđin
10.	Ninoslav Radak	Samostalni umjetnik	Subotica, Mirgeš
11.	Nataša Stipančević	Master učiteljica	Subotica
12.	Tome Kopilović	Poljoprivredni proizvođač	Subotica
13.	Irena Vojnić Hajduk	Kulturologinja suradnica	Žednik
14.	Tome Vojnić Mijatov	Poljoprivrednik	Donji Tavankut
15.	Vinko Stantić	Poljoprivrednik	Mala Bosna
16.	Marijana Čović	Ekonomistica	Subotica
17.	Marin Piuković	Master ekonomist	Subotica
18.	Josipa Vojnić Tunić	Diplomirana pravnica	Subotica
19.	Valerija Gašić	Kemijska tehničarka	Novi Sad
20.	Predrag Bedeković	Elektrotehničar	Subotica, Mirgeš
21.	Grgo Kujundžić	Ekonomist	Subotica, Palić
22.	Mira Tumbas	Dipl. ing. građevine	Subotica, Donji Tavankut
23.	Ivan Majić	Magistar ekonomskih znanosti	Odžaci
24.	Slavko Benčik	Profesor kemije	Subotica, Donji Tavankut
25.	Matilda Pelhe	Prehrambena tehničarka	Subotica, Mala Bosna
26.	Vladislav Horvacki	Strojarski inženjer	Subotica

Prava na očuvanje posebnosti – materinji jezik i pismo

Zakonom je određeno da pripadnici nacionalnih manjina mogu slobodno upotrebljavati svoj jezik i pismo, privatno i javno. Na teritoriju jedinice lokalne samouprave gdje tradicionalno žive pripadnici nacionalnih manjina njihov jezik i pismo može biti u ravnopravnoj službenoj uporabi, a kada ih u ukupnom broju stanovnika ima 15%, onda se obvezno uvodi

Prije dvadeset godina Savezna Republika Jugoslavija (SRJ) je usvojila Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina. Zakon je, nakon odvajanja Crne Gore od SRJ 2006. godine, nastavio važiti na teritoriju Srbije i jedan je od prvih i osnovnih zakona kojima se uređuje status nacionalnih manjina. Zakon je izmijenjen i dopunjen 2018. godine.

Prvi dio Zakona sadrži opće odredbe – predmet zakona i određenje nacionalne manjine. Drugi dio sadrži osnovna načela (zabrana diskriminacije, mjere za osiguranje ravnopravnosti, sloboda izražavanja nacionalne pripadnosti, pravo suradnje sa sunarodnjacima u zemlji i inozemstvu, obvezu poštovanja ustavnog poretka, načela međunarodnog prava i javnog morala i zaštita stečenih prava).

Treći dio se odnosi na prava na očuvanje posebnosti – izbor i uporabu osobnog imena, uporabu materinjeg jezika, službenu uporabu jezika i pisma, objavljivanje zakona na jezicima nacionalnih manjina, pravo na njegovanje kulture i tradicije, školovanje na materinjem jeziku, uporabu nacionalnih simbola i javno obavještanje na jezicima nacionalnih manjina.

Za ostvarivanje prava na kulturnu autonomiju (uporaba jezika i pisma, kultura, obrazovanje i informiranje na materinjem jeziku) koju je utvrdio ovaj Zakon, a potvrdio Ustav Srbije, osim navedenog, ključan je i Zakon o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina kojim su regulirana ovlaštenja nacionalnih vijeća i u pogledu ostvarivanja prava na službenu uporabu manjinskih jezika.

Pravo na uporabu materinjeg jezika

Člankom 9. određeno je da »pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo na slobodan izbor i korištenje osobnog imena i imena svoje djece, kao i na upisivanje ovih osobnih imena u sve javne isprave, službene evidencije i zbirke podataka o osobi prema jeziku i pravopisu pripadnika nacionalne manjine«. Zakonom je određeno da pripadnici nacionalnih manjina mogu slobodno upotrebljavati svoj jezik i pismo, privatno i javno.

Regulirana je i službena uporaba jezika i pisma nacionalnih manjina. Na teritoriju jedinice lokalne samouprave gdje tradicionalno žive pripadnici nacionalnih manjina, njihov jezik i pismo može biti u ravnopravnoj službenoj uporabi, a kada ih u ukupnom broju stanovnika ima 15%, onda se obvezno uvodi.

Službena uporaba jezika nacionalnih manjina podrazumijeva: korištenje jezika u upravnom i sudskom postupku, u komunikaciji tijela s javnim ovlaštenjima s građanima; izdavanje javnih isprava, uporabu jezika na glasačkim listićima i biračkom materijalu kao i u radu predstavničkih tijela.

Hrvatski jezik i pismo u službenoj su uporabi u Srbiji na cijelom teritoriju Grada Subotice (Subotica s još 18 naseljenih mjesta), u tijelima i organizacijama Autonomne Pokrajine Vojvodina te u 11 vojvođanskih mjesta: Stara Bingula (Grad Srijemska Mitrovica), Batrovci, Sot (Općina Šid), Sonta (Općina Apatin), Monoštor, Bereg, Lemeš (Grad Sombor), Stari Slankamen (Općina Indija) te Plavna, Vajska i Bođani (Općina Bač).

Ukoliko neke manjine ima 15%, nazivi jedinica lokalne samouprave, naseljenih mjesta, trgova i ulica i drugi toponimi ispisuju se i na njenom jeziku.

Pripadnici nacionalnih manjina čiji broj u ukupnom stanovništvu Srbije dostiže najmanje 2% mogu se obratiti republičkim tijelima na svom jeziku i imaju pravo dobiti odgovor na tom jeziku, a ako ih je manje od 2%, mogu se obratiti republičkim tijelima na svom jeziku i imaju pravo dobiti odgovor na tom jeziku preko jedinice lokalne samouprave u kojoj je jezik te nacionalne manjine u službenoj upotrebi, pri čemu jedinica lokalne samouprave osigurava prevođenje i snosi troškove prevođenja dopisa upućenog republičkom tijelu i odgovora tog tijela.

Narodni zastupnik pripadnik nacionalne manjine ima pravo na sjednici Narodne skupštine govoriti i pisane dokumente podnositi na svom jeziku.

Strategija službene uporabe hrvatskog jezika HNV-a

Hrvatsko nacionalno vijeće je 22. prosinca 2021. godine usvojilo Strategiju uporabe hrvatskog jezika i pisma u Srbiji za razdoblje 2021. – 2026.

Uz detaljan pregled korištenja hrvatskog jezika i pisma u javnoj i službenoj uporabi, strategijom se nastojalo sagledati povijesni, društveni i politički kontekst kao i određene socijalno-psihološke aspekte ostvarivanja ovog prava te na temelju takve analize projektirati strategijske ciljeve i odrediti aktivnosti.

Kao ključni problemi u Strategiji su identificirani nepostojanje mogućnosti za konzumiranje prava, nepostojanje motiviranosti za konzumiranjem prava i nepostojanje strategijskog djelovanja na polju službene uporabe hrvatskog jezika i pisma.

Kao glavni strategijski cilj određeno je »povećanje opsega i kvalitete ostvarivanja prava na službenu uporabu hrvatskog jezika i pisma«. Kako bi se ovaj cilj postigao, određena su i tri posebna cilja – kao prvo, stvaranje preduvjeta za primjenu prava u praksi kroz iniciranje provedbe prava i praćenje provedbe, zatim povećanje konzumiranja prava kroz podizanje svijesti, osnaživanje i motiviranje za korištenje prava, i treći cilj je kadrovsko osnaživanje.

Aktivnosti koje su određene u okviru prvog cilja se odnose na iniciranje provedbe prava i praćenje rezultata. Planirane su aktivnosti spram lokalnih samouprava i institucija u mjestima gdje je hrvatski jezik u službenoj uporabi. Inicijative u naseljima tiču se izrade registara postojećih topografskih naziva, ulica, postavljenih ploča te pokretanje različitih inicijativa za utvrđivanje topografskih naziva, slanje dopisa lokalnim samoupravama, iniciranje sastanaka s gradonačelnicima kako bi se tražilo uvođenje službene uporabe hrvatskog jezika po načelu pozitivne diskriminacije...

Drugi vid aktivnosti odnosi se na institucije koje su osnovane od APV, Grada Subotice i Republike Srbije

kako bi se sagledalo primjenjuju li se zakoni u pogledu uporabe hrvatskog jezika i pisma te iniciralo korištenje svugdje gdje je zakonima i pravilnicima to propisano.

Na koncu, planira se intenzivirati komunikacija na hrvatskom jeziku kroz upućivanje dopisa i traženje odgovora na hrvatskom jeziku, pokretanje inicijativa u skupštini i jačanje propagande kroz medije.

Praćenje provedbe se planira kroz organiziranje »jezične kontrole«, obraćanje institucijama i lokalnim samoupravama u slučajevima nepoštivanja propisa, pokretanje postupaka pred pučkim pravobraniteljima i Ustavnim sudom te iniciranje promjene zakona u smislu kaznenih odredbi.

Od osnutka HNV-a 2002. godine do danas za područje službene uporabe hrvatskog jezika i pisma su bili zaduženi **Tomislav Žigmanov** (2003.-2005.), **Zvonimir Perušić** (2005.-2006.), **Mato Groznica** (2006.-2010.), **Ivan Stipić** (2010.-2014.), **Željko Pakledinac** (2014.-2018.) a od 2018. do danas je **Zlatko Načev**.

Drugi posebni cilj se odnosi na povećanje konzumiranja prava, prije svega kroz osvješćivanje prava i osnaživanjem i motiviranjem za njihovo korištenje. U tom cilju planira se izrada brošura o pravima, organiziranje *Dana hrvatskog jezika i pisma*, stručnih tribina, medijske kampanje i susreta i sastanaka na ovu temu u školama i udrugama i drugo.

Treći je cilj kadrovsko osnaživanje u okviru kojeg se planira izrada registra potreba poznavanja hrvatskog jezika, registra jezično stručnog kadra, registra Vijeća za međunacionalne odnose, organiziranje jezično stručnog usavršavanja kadrova, upošljavanje većeg broja prevoditelja, organiziranje stručnih skupova i drugo.

J. D.

»Godine novog preporoda«: 175 godina od rođenja Lazara Mamužića (1847. – 1916.) (I. dio)

Duh i dah novog vremena

GODINE
NOVOG
PREPORODA

Suprotno kodovima vremena, Mukiće nije doživljavao kao gospodare, čija vlast je neupitna, nego kao sluge koje treba stalno podsjećati na dužnost i obveze prema poreznim obveznicima

Utorak, 1. ožujka, navršilo se 175 godina od rođenja **Lazara (Laze) Mamužića**, dugogodišnjeg gradonačelnika Subotice (od 1884. do 1902.), kojega su mlađi suvremenici nazivali sinom stare Subotice, a osnivačem nove.

Rođen je 1. ožujka 1847. u Subotici u uglednoj obitelji. Oba roditelja, i **Pajo Mamužić** i **Koleta**, rođ. **Malagurski**, pripadali su višim slojevima. Mamužići i Malagurski su bili

na glasu kao stare i čestite obitelji. Malagurski se javljaju kao govedari, a Mamužići su dali Subotici gradonačelnika – **Josipa Mamužića** (1772. – 1779.), od kojega su zapravo potekli svi ugledni Mamužići na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće: odvjetnici **Ago**, **Joso** i **Lazo**, te svećenici **Veco** i **Matija**. Preciznije govoreći, Lazo je vodio podrijetlo od Josipovog sina Matije.

Nakon završene osnovne i srednje škole u Subotici, upisao je Pravni fakultet u Budimpešti. Prije završetka studija služio je godinu dana kao dobrovoljac u 69. zagrebačkoj pukovniji. Fakultet je konačno završio 1876., a već veljače iste godine započeo je odvjetničku praksu u Subotici. Rad u uredu čini se da nije zadovoljavao njegov temperamentni duh. Tražio je nove načine za kanaliziranje svoje energije. Prilika mu se ukazala 1878., kada je Austro-Ugarska provela aneksiju Bosne i Hercegovine. U ovoj akciji sudjelovao je kao časnik 87. gospičke bojne (bataljona). Za svoje zasluge odlikovan je vojnom medaljom.

Atrakcija Subotice

Još prije završetka studija i otvaranja ureda Mamužić je privukao pozornost subotičke javnosti, koja je upravo izlazila iz epoha feudalizma. Ugarska provincija je polako ali sigurno ulazila u epohu liberalizma. A jedan od prvih koji je donio u staru Suboticu dah i svjetlost novog vremena bio je upravo njen sin – Lazo Mamužić. Kao član gradske općine (općinar) ostrvio se na gradonačelnika **Ivana Mukića** i njegove doglavnike. Mukiće (**Aurela**, **Ivana** i **Ernesta**) je proslavilo sudjelovanje u mađarskoj revoluciji 1848./49., te energično držanje prema nasrtajima neoapsolutističkih komesara na suverenitet Ugarske tijekom 1850-ih i 1860-ih. Upravo su to uspjesi koji su ih uzdignuli na vrh subotičke scene: Ivana na gradonačelničku stolicu (1872. – 1884.), a Ernesta u saborsku klupu. Oni su pripadali Četrdesetosmaškoj stranci.

Nasuprot Mukićima i njihovoj gustom mreži suradnika, stajao je mladi i energični student prava Lazo Mamužić. Svojim bespoštednim govorima, glasnije i odlučnije nego glasnici preporoditelja **Ivana Antunovića** (*Bunjevačke i šokačke novine* i *Bunjevačko i šokačka vila*), budio je palanku iz dubokog sna i letargije ispunjenu feudalnim shvaćanjima. Suprotno kodovima vremena, Mukiće nije doživljavao kao gospodare, čija vlast je neupitna nego kao sluge koje treba stalno podsjećati na dužnost i obveze prema poreznim obveznicima. Stisnutom pesnicom tražio je od gradonačelnika neka položi račune svog gos-

podarenja. Idejnu podršku je imao u Antunovićevom suradniku, dobro poznatom u krugovima subotičkih Hrvata **Ambroziju Šarčeviću**, koji je oko narodne ideje okupio čitavu plejadu mladih hrvatskih intelektualaca i usadio im borbeni duh. Šarčević nije podnosio Ivana Mukića, na čiju izjavu: »Ja nisam gradonačelnik zbog novca, nego zbog časti« je jednom prilikom dovitljivo dobio: »Tako je! Svatko radi za ono što nema«.

Nek se znade...

Zora je zazorila. Antunovićeva misao se obistinila. Bunjevačke gazde su progledale, oslobodile se stega feudalnih kodova. Mukići, feudalci, promatrali su s nevjericom neočekivana zbivanja. Tlo im je polako ali sigurno izmicalo pod nogama. Njihovo društvo *Narodni krug* (*Népkör*), osnovano 1872., gubilo je bunjevačko članstvo, koje je sada odlazilo novim narodnim tribunima, koji su mu obećavali zaslužene pravice. Mukići su dobro razumjeli što znači to osipanje članstva i grupiranje oko mladog odvjetnika Mamužića i zato su opstruirali osnivanje *Bunjevačke kasine*, koja je osnovana na valu ovog gibanja. Međutim, to je samo potaknulo njihove protivnike na energičnije djelovanje. Na Šarčevićev nagovor Lazin rođak Ago Mamužić otišao je u Budimpeštu i razgovarao s predsjednikom vlade i šefom Slobodoumne stranke **Kálmánom Tiszom**. Utanačen je dogovor: Kasina se osniva, ali pod imenom *Pučka*, a u zamjenu za to Bunjevci podržavaju vladinog kandidata (**Imrea Ivánku**) na predstojećim izborima.

Konačno, 2. studenoga 1878. odobrena su pravila *Pučke kasine*. Kasina je velikim oduševljenjem otvorena

pred Oce iste godine (u Vermesovoj kući). Tom prigodom održana je u Franjevačkoj crkvi svečana misa na kojoj su prisustvovali svi članovi *Kasine*. Misu je služio o. **Jesse Kujundžić**, član otmjene obitelji **Mišakove**. Istoga dana navečer bila je zajednička svečana večera u svim prostorijama gostione kod *Zlatnog jelena*. Na večeri se skupilo preko 300 članova. Među intelektualcima su bili odvjetnici Ago i Lazo Mamužić, Ambrozije Šarčević, franjevci **Vinko Ježević Kandžijaš** i Jesse Kujundžić te učitelji **Antun Budanović**, **Gere Rajčić** i **Roko Šimoković**. Ostali su svi bili zemljovlasnici i poljodjelci. Početkom sljedeće godine, 2.

veljače 1879., u hotelu *K varoši Pešti* održano je Prvo bunjevačko prelo.

Manifestaciju je otvorio predsjednik udruženja, ugledni gazda **Đeno Dulić**. Zatim je uslijedio program, koji u izvorniku glasi ovako: »A) Otvor. 1 Otvor Préla po g. Gjeni Duliću, 2 Kraljevka pivana uz tamburu po tamburašima; 3. Pozdrav divojkama po g. Agi Mamužiću i kitnja njihova po redušam Prela, uz to pivanje pisme kasinske. B) Igre. 1. Kolo (Ketuša). 2. Kolo veliko. 3. Madžarac, 4. Kiselvoda. 5. Čira. Odmor: Madžarac. 7. Kolo (Ketuše.) 8. Hajd na livo. 9. Jastuktanac. 10. Kolo do zore«. Za tu

prigodu svećenik **Nikola Kujundžić** je sastavio (preljsku) pjesmu *Nek se znade da Bunjevac živi*, koja je zapravo bila koračnica Mamužićevih pristaša protiv Mukića. Prve ishode nije trebalo čekati dugo. Na parlamentarnim izborima 1881. Lazo i Ivánka su izabrani, uz zalaganje *kasindžija*, i do 1. lipnja 1884. bili su članovi ugarskog Sabora.

Vladimir Nimčević

Robert Hadžić, predsjednik OPG-ova Hrvatske *Život*

Intenzivna industrijalizacija poljoprivrede neodrživa

Kada je Hrvatska ulazila u EU, imali smo oko 220.000 gospodarstava. Sada ih je 160.000. To su sva gospodarstva, i ona samoodrživa i komercijalna. Do 2012. godine Hrvatska je imala više od 60.000 gospodarstava koja su se bavila proizvodnjom mlijeka. Danas ih je 3.500. Znači, za deset godina gotovo u potpunosti smo izgubili male proizvođače u mljekarskoj proizvodnji i ostale su samo velike farme

Intervju vodila: Zlata Vasiljević

U druga OPG-a Hrvatske *Život* jedina je udruga obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koja obuhvaća teritorij cijele Hrvatske i okuplja obiteljska gospodarstva bez obzira na djelatnost kojom se bave. Udruga je nastala prije 14 godina, na široko zamišljenoj platformi *Živo selo*, kao mjesto povezivanja agronomске i akademske zajednice sa selom, odnosno njegovim žiteljima, koji se nalaze u nezavidnoj situaciji, a posebno danas pri eskalaciji rasta cijena energenata i repromaterijala. Odnedavno predsjednik ove udruge je **Robert Hadžić**. U razgovoru za *Hrvatsku riječ* on govori o tome mogu li opstati mala samoodrživa gospodarstva, zašto je Hrvatska ostala bez malih proizvođača mlijeka, koristi li se na pravi način 700 milijuna eura potpore koje iz EU fondova godišnje dobiva hrvatska poljoprivreda, kakve su posljedice trenutnog načina gospodarenja državnim zemljištem.

► **Udruga koja okuplja obiteljska poljoprivredna gospodarstva u Srbiji ne postoji. Poljoprivrednici su ili teritorijalno udruženi ili po osnovu proizvodnje kojom se bave. U Hrvatskoj obiteljska gospodarstva osnivala su prije osam godina svoju udругu. Odnedavno Vi vodite Udrugu OPG-ova Hrvatske *Život*, pa bi bilo zanimljivo čuti zašto je udruga osnovana i može li se reći da su njeni članovi iz svih dijelova Hrvatske?**

Osnovni cilj udruge je zaštita interesa obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u ruralnom području. Prije tog bila je pokrenuta platforma *Živo selo* i na temelju te platforme izgrađen je i program ove udruge. Smatramo kako su obiteljska poljoprivredna gospodarstva temelj razvoja i ono što je važno: temelj održivog razvoja poljoprivrede. Danas taj pojam održivog razvoja poljoprivrede mnogi zlorabe, ali mi smatramo da je model intenzivne industrijalizirane poljoprivrede neodrživ. U to nas uvjeravaju i smjernice Europske unije i zajedničke poljoprivredne

politike. Jedan od naših ciljeva je jasno definiranje obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, naročito u sklopu nove europske zelene politike. Smatramo da Hrvatska nema što tražiti i boriti se s velikim sustavima. To nije održivo, prije svega ekološki i socijalno. Ne treba uvijek gledati brojke, profit već proizvodi li se zdrava hrana, čuva li se okoliš i je li sredina u kojoj se obavlja takva proizvodnja socijalno osjetljiva ili u njoj imamo depopulaciju. Naši članovi su iz cijele Hrvatske, izuzev Dubrovačko-neretvanske županije. Članstvo je raznoliko, kao što je i raznolika poljoprivredna proizvodnja u Hrvatskoj. Možemo reći da imamo tri proizvodna područja; panonsko-kontinentalnu Hrvatsku, središnju i gorsku Hrvatsku i mediteranski dio. Potpuno su različiti tipovi poljoprivrede, uvjeti, klimatska područja. Gospodarstva su različita, specifična i smatramo da bi takva trebala biti i politika u poljoprivredi i strategije. Međutim, radilo sa na tome da se omogući da u svim područjima sredstva budu jednako dostupna. Hrvatskoj je na raspolaganju godišnje oko 700 milijuna eura europskih fondova. To je samo iz prva dva stupa, ali ima još mogućnosti korištenja europskih fondova, naročito za inovacije i razvoj i ti su fondovi vrlo izdašni.

► **Kažete 700 milijuna eura. To su značajna sredstva. Dobiva li ih Hrvatska bespovratno?**

Hrvatska spada u kategoriju niže razvijenih zemalja i dobiva velika sredstva za ruralni razvoj. Prvi dio su izravna plaćanja iz prvog stupa, i to su potpuno nepovratna sredstva i svaki poljoprivrednik to dobiva po hektaru, jer, kao što znate, u EU se ne gleda proizvodnja već hektari. Drugi dio je ruralni razvoj i odnos je otprilike pola-pola. Hrvatska je još uvijek u poziciji da 85 posto sredstava za ruralni razvoj dobiva iz europskih fondova, a 15 posto iz nacionalnog proračuna.

► **Ističete značaj obiteljskih gospodarstava, ali je li to prepoznato kroz državnu ili lokalnu poljoprivrednu politiku?**

Veliki je jaz između strateških smjernica i dokumenata gdje je obiteljsko gospodarstvo postavljeno kao nositelj razvoja, ali realnost ukazuje na sasvim nešto drugo i to se u Hrvatskoj upravo dogodilo. Iako je obiteljsko gospodarstvo u svim strateškim dokumentima istovremeno, mjere i aktivnosti nisu taj dio poljoprivrede pratile u dovoljnoj mjeri. To je najizraženije u poljoprivredno najrazvijenijem dijelu Hrvatske, a to su Slavonija i Baranja. Tu su prevladale velike korporacije koje su uzele veliki dio zemljišta, prije svega onog u državom vlasništvu, obiteljskim gospodarstvima, a to je dovelo do depopulacije tih područja. Ne samo od ulaska Hrvatske u Europsku uniju već i prije toga. Vrlo je jasno da se obiteljska gospodarstva u utrci s onima koji obrađuju tisuće hektara ne mogu nadmetati.

► **Znači li to da je obiteljskih gospodarstava sve manje?**

Do 2012. godine Hrvatska je imala više od 60.000 gospodarstava koja su se bavila proizvodnjom mlijeka. Danas ih je 3.500. Znači, za deset godina gotovo u potpunosti smo izgubili male proizvođače u mljekarskoj proizvodnji i ostale su samo velike farme. Sav onaj dio koji je držao ljude u ruralnom prostoru je nestao. Inače, opada i uku-

pan broj obiteljskih gospodarstava. Kada je Hrvatska ulazila u EU, imali smo oko 220.000 gospodarstava. Sada ih je 160.000. To su sva gospodarstva, i ona samoodrživa i komercijalna. Što se tiče starosne strukture nositelja poljoprivrednih gospodarstava, ona se polako mijenja, naročito nakon ulaska Hrvatske u EU. Mladi poljoprivrednici preuzimaju obiteljska gospodarstva. Oni kroz mjeru za mlade poljoprivrednike dobivaju bespovratna sredstva. Sada je to 50.000 eura, a u novom razdoblju od 2023. do 2027. godine moglo bi biti čak i 100.000 eura. Naravno, to treba kontrolirati i pratiti da ne bi došlo do zlouporabe tih sredstava.

► **Da Vas vratim na dio gdje ste spomenuli komercijalna gospodarstva. Koja gospodarstva pripadaju toj kategoriji?**

To su gospodarstva čiji resursi vrijede više od 3.000 eura. Ispod 3.000 eura su samoodrživa, odnosno proizvode samo za sebe, a komercijalnu proizvodnju stavljaju na tržište.

► **Iz ovoga što ste do sada rekli čini se da je važna prekretnica bila ulazak Hrvatske u EU. Članstvo u Europskoj uniji značilo je da su hrvatskoj poljoprivredi dostupni tržište i europski fondovi. Jesu li mala**

gospodarstva imala koristi od tih fondova, tim prije što je koncept Europske unije razvoj obiteljskih gospodarstava?

Od 2013. godine, kada je Hrvatska ušla u Europsku uniju, smatrali smo da će obiteljska gospodarstva imati prednost međutim dogodilo se suprotno. I kroz mjere ruralnog razvoja prednost su imala velika gospodarstva, velike korporacije, a i u izravnim plaćanjima oni su zbog velikih površina koje obrađuju također bolje prošli. Jedna korporacija koja obrađuje 35.000 hektara uzme veliki dio i izravnih plaćanja, umjesto da se ta direktna plaćanja raspodijele na više malih gospodarstava, što bi bilo bolje za ruralni prostor.

► Prema podacima iz Popisa poljoprivrede iz 2003. godine prosječno gospodarstvo raspolagalo je s 2,6 hektara. Kako to izgleda sada?

Prema novom popisu ima blizu 170.000 obiteljskih gospodarstava, a što se tiče površina one su veće i to je sada oko 9,5 hektara. Ali problem je što se radi o rasčepkanim površinama, pa imate gospodarstva, naročito u Slavoniji, koja obrađuju po 100-150 čestica. Hrvatska nije provela niti proces komasacije niti arondaciju. Usitnjene čestice koje nisu zemljišno-knjižno riješene i jesu problem i što se tiče konkurentnosti i produktivnosti. Po otocima i u priobalnom dijelu doslovce imate parcelice od 5 ili 10 četvornih metara, što je suludo.

► Kada već govorimo o hektarima, interesantno bi bilo usporediti cijenu obradive zemlje u Hrvatskoj i

Srbiji. U Vojvodini hektar kvalitetne zemlje već dostiže 10 do 12.000 eura. Kakve su cijene u Hrvatskoj?

Najkvalitetnije zemljište u Slavoniji i Baranji približno je tim cijenama ili nešto malo niže. U središnjoj Hrvatskoj cijene su oko 3.500 eura po hektaru. U Istri cijene idu i preko 20.000 eura. Ako je blizu mora i iznad toga. Ali to su često špekulativne kupovine, pogotovo ako se radi o većim površinama, da bi se poljoprivredno zemljište prenamijenilo u građevinsko.

► U Srbiji poljoprivrednici imaju problem kako doći do državne zemlje. Mnogo je zlouporaba, pa se mali proizvođači u lokalnim sredinama teško nose s velikim gospodarstvima koja ne biraju način za uzeti što više zemlje. Kako je to riješeno u Hrvatskoj?

U Hrvatskoj je trećina ukupnog poljoprivrednog zemljišta u državnom vlasništvu. To je 880.000 hektara. Ograničavajući je to faktor za razvoj konkurentne poljoprivrede. Prvo, zato što se stalno mijenjaju zakoni i programi raspolaganja, pa je malo centralizirano, malo decentralizirano. Sad je to opet spuštено na nivo općina koje rade program raspolaganja. Međutim, tu vam osim koruptivnih radnji imamo potpuno neprimjerenih pristupa. Jedna općina, recimo u Slavoniji, može reći da je maksimum zemljišta koje se može zakupiti 50 ili 100 hektara, a susjedna općina može odrediti da je to 500 hektara. Tako se ne vodi poljoprivredna politika već se pogoduje određenim političkim strukturama. Ugovori su na godinu-dvije i tko onda želi ulagati u tu zemlju, ako je već naredne proizvodne godine neće obrađivati? Po novom modelu stočari imaju prioritet, lokalni OPG-ovi, oni koji su već u zakupu, ali sustavom bodovanja čak se i to može izbjeći, pa neki veliki po sustavu bodovanja zbog 90 ili 100 zaposlenih mogu prešći malo, lokalno obiteljsko gospodarstvo. Mi kao udruga zalažemo se da kompletno državno zemljište ide u privatizaciju. To su uradile sve bivše komunističke zemlje koje su danas članice EU.

► Već ste rekli da su gotovo nestali mali proizvođači mlijeka. U Srbiji je slična situacija, a malo-malo pa se može čuti kako Srbija uvozi mlijeko u prahu, zamrznuto meso. Susreću li se s tim problemom i poljoprivrednici u Hrvatskoj?

Najteži udarac doživio je mljekarski sektor. Ono što mi kao država nismo iskoristili je čitav paket mjera koje su bile dostupne pet godina prije ukidanja kvote iz 2015. godine. Zvalo se to mliječni paket i svaka ga je zemlja mogla primijeniti prema svojim proizvođačima, ali Hrvatska tu nije uradila ništa; nije poduzela nikakvu zaštitu svojih proizvođača mlijeka i dogodilo se što se dogodilo. Kada se krenulo u poticanje mljekarske proizvodnje cijena mlijeka bila je 50 euro centi po litri. I što se dogodilo? Cijena je pala na 20 eurocenti. Nijedno gospodarstvo, naročito ona koja su ušla u izgradnju modernijih, većih farmi to nisu mogla izdržati i oko 1.000 gospodarstava koja su podigla suvremene farme su nestala jer nisu mogla servisirati kreditne obveze. Država nije učinila ništa da bi ih zaštitila kako bi opstali. Apsurdno, ali nije urađeno ništa da se zaštiti netko koga smo »tjerali« da ide u proizvodnju mlijeka.

► Što je s proizvođačima mesa?

Kad se uruši mliječni sektor, kada nemate viška teladi posljedično se mora urušavati i mesna industrija. U proizvodnju junetine, teletine i govedine ne zadovoljavamo ni 40 posto domaćih potreba. Hrvatska je bila poznata po *simental*cu, ali su se u proizvodnju počele uvoziti visoko produktivne pasmine, kao što je *holstein*, koje nisu prilagođene Hrvatskoj, pa sada umjesto domaće proizvodnje imamo veliki uvoz teladi. Umjesto da imamo svoju sirovinu bazu, mi zapravo pomažemo nečiji ruralni razvoj.

► Vi se bavite voćarstvom. Kakva je situacija u toj proizvodnji?

Voćarstvo je također doživjelo veliki udar, ne toliko u prinosima, već u broju ljudi koji se time bave. Mali voćari nestaju. Od 5.500 proizvođača jabuka, broj je pao na ispod 3.000. Ostale su moderne plantaže. Što se tiče proizvodnje, Hrvatska može zadovoljiti potrebe domaćeg tržišta. Po meni razlog manjeg broja proizvođača je neudruživanje. Ne samo u proizvodnji jabuke, već i u drugim sektorima udruživanje je nužno, pogotovo kada ste dio Europske unije, koja svoju poljoprivredu bazira na udruživanju. Sustav proizvođačkih organizacija koje EU potiče dodatnim sredstvima je nešto na što će se proizvođači morati naviknuti. I dio paketa mjera za mliječni sektor bile su proizvođačke organizacije, kroz koje bi se regulirale i cijene i plaćanja, ali to se nije dogodilo; država tu nije zauzela jasnu poziciju i naravno da su proizvođači ostali zakinuti.

► Govorili ste o udruživanju proizvođača. To je nešto na čemu funkcionira europska poljoprivreda. Udruženi njemački poljoprivrednici vlasnici su šećerana. U Srbiji to nikako ne može zaživjeti, a čini se ni u Hrvatskoj. Zašto?

To je valjda ostatak bivše Jugoslavije gdje su se zadruge potpuno pogrešno tumačile. Ali zadruge imaju mnogo dužu tradiciju. Na ovim prostorima zadruge su funkcionirale i prije 120 godina. Ako poljoprivrednik želi biti konkurentan, imati siguran plasman i dobru cijenu mora biti udružen. Onda se on samo bavi proizvodnjom i ne opterećuje ga druge stvari i proizvodnja dobiva na kvaliteti. Kada se proizvođač mora baviti prodajom, marketingom, računovodstvom ne može biti fokusiran na svoju proizvodnju. Udruženi poljoprivrednici imaju veću pregovaračku moć. Vidite ogromnu koncentraciju u sektoru trgovine i nijedan veliki trgovinski lanac ne želi pregovarati s tisuću malih proizvođača, već s jednim velikim. Ako je taj veliki netko tko se bavi samo otkupom, njegov interes je sasvim drugačiji od proizvođača udruženih u zadrugu, jer nije isto kada netko prodaje svoju robu ili se bavi samo trgovinom. Sami ste rekli, njemački poljoprivrednici vlasnici su šećerana, mljekare u Austriji, Italiji, Francuskoj, Njemačkoj vlasništvo su proizvođača. Jedan primjer: u južnom Tirolu jedna zadruga od 2.500 članova ima mljekaru koja proizvodi mlijeka gotovo kao čitava Hrvatska.

► Za kraj ovog razgovora pitala bih Vas što je hrvatskoj poljoprivredi donio ulazak u Europsku uniju? Ponajviše gledano iz kuta obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.

I dobrog i lošeg. Dobro su zaista izdašna sredstva koja dobivamo iz fondova EU. Rekao sam 700 milijuna eura, plus drugi fondovi koji se mogu koristiti. Loše je što ta sredstva nisu bila usmjerena u ruralni razvoj i mala obiteljska gospodarstva. Ona su od početka bila usmjerena prema velikima. Ulaskom u EU otvorilo nam se ogromno tržište. U početku je bio problem jer su nas zasuli jeftinim proizvodima i bilo je teško izboriti se s takvom konkurencijom. Ali u krizi se uvijek rode i neke dobre stvari, pa je jedan dio gospodarstava uspio stvoriti vrlo inovativne proizvode, naći inovativne kanale prodaje i što je ključno: uspjeli su isfinancirati veliki dio negospodarstvenih aktivnosti koje donose dodatan prihod. Već sam kao prednost istakao poticaje za mlade poljoprivrednike. Samo da smo prihvatili model koji zagovara EU, a to su obiteljska poljoprivredna gospodarstva, rezultat bi bio daleko bolji. Ako je bila potrebna pomoć velikim tvrtkama, ona je trebala biti ograničena samo na 10 do 20 posto od ukupnih sredstava.

FOTO: agrobiz.hr

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Sl. glasnik RS*, br. 72/2009, 81/2009 - ispr., 64/2010 - odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 - odluka US, 50/2013 - odluka US, 98/2013 - odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 - dr. zakon, 9/2020 i 52/2021) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

urbanističko-arhitektonske razrade lokacije za izgradnju sportsko rekreativnog kompleksa – streljište na k. p. br. 36059 i 36060/1 k. o. Donji grad u Subotici (naručitelj projekta – Vadasi Nándor i Saša, Subotica) Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o Urbanističkom projektu od 11. do 17. ožujka 2022. godine, svakog radnog dana od 8 do 12 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internetskoj stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je Javno poduzeće za upravljanje cestama, urbanističko planiranje i stanovanje, Subotica.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 11. do 17. ožujka 2022. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispjele u zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

Priča o jednom velikom borcu

Na putu vjere u sebe i svoje snove

Na cerebralnu paralizu ne gledam kao na svoju slabost, već kao na dio mog šarma. Navikla sam živjeti s njom i kao da ne postoje bilo kakve prepreke * Ako vjerujemo u svoje snove i ako znamo što hoćemo, onda ih možemo i ostvariti

Da neke životne neprilike nisu razlog za tugu, razočaranje ili odustajanje, već naprotiv, bude snagu i volju i dodatna su motivacija za borbu i napredovanje, dokaz je Somborčanka **Dragana Prosinger** (1988.), koja je unatoč cerebralnoj paralizi s kojom je rođena, završila u roku Pravni fakultet u Beogradu, pri kraju je studija psihologije, te pred izradom doktorske teze. Puna je planova, a sebe u budućnosti vidi u inozemstvu, i to za početak u Hrvatskoj, domovini njezinog djeda. Ovo je priča o jednom velikom borcu, pred kojim je treća operacija, a budući da bi nakon nje mogla prohodati, ovo je ujedno i poziv našim čitateljima da joj pomognemo na tom putu i pružimo ruku za prve njene korake.

Bolest kao motivacija za razvoj

Unatoč činjenici da Dragana zbog cerebralne paralize ne može hodati, ona na ovu neurološku bolest ne gleda kao na svoju slabost, već naprotiv...

»Na cerebralnu paralizu ne gledam kao na svoju slabost, već kao na dio mog šarma. Navikla sam živjeti s njom i kao da ne postoje bilo kakve prepreke. Ona je jednostavno dio mene, dio moje osobnosti, ali ne mislim da se razlikujem od drugih zbog toga što ne mogu hodati. Svakome se može dogoditi da zbog nečega ne može hodati, ali ja sam svoje neke druge potencijale jako dobro iskoristila. Ova bolest me je zapravo motivirala da na drugi način pokažem svoje vrijednosti«, krajnje pozitivno i uistinu nadahnjujuće započinje nam svoju priču Dragana.

A te njene vrijednosti, osim kao osobe vrijedne divljenja zbog svoje snage i pozitivnosti, ogledaju se i u činjenici da je upisala Pravni fakultet u Beogradu, završila ga u roku, u okviru njega završila master za međunarodno pravo, upisala je i Fakultet za psihologiju na kojem joj je ostalo svega nekoliko ispita, a trenutno je na trećoj godini doktorskih studija na Fakultetu za rehabilitaciju i specijalnu edukaciju u Beogradu i ostala je još izrada doktorske teze. Kaže kako je od početka srednje škole znala da će upisati fakultet.

»Od početka srednje škole znala sam da ću upisati fakultet, i to je zapravo negdje bio i moj cilj: da ga upišem i završim iako nitko nije vjerovao u mene da ću ga upisati, a kamoli završiti. Obitelj mi je, naravno, davala podršku, ali je bilo pitanje – kako ćeš ti to? No, neovisno o tome, uspjela sam. Odlučila sam upisati Pravni fakultet, za koji puno treba učiti, i nitko nije vjerovao da ću to moći. Naime, prvobitno sam planirala upisati psihologiju, no dva tjedna prije početka prijemnog, rekla sam – idem na pravo«, kaže Dragana, a na pitanje zbog čega se odlučila za pravo budući da se ono dosta razlikuje od psihologije, ona odgovara:

»Shvatila sam da mi pravo, za razliku od psihologije, pruža širinu, kao i mogućnost odlaska u inozemstvo, što mi je negdje i cilj i želja. Zato sam na masteru upisala smjer međunarodno pravo, jer sam znala da želim raditi u međunarodnim organizacijama. Pravni fakultet sam završila u roku, a psihologija se malo odužila, što zbog doktorskih studija koje sam upisala 2016., što zbog korone. Ona je dosta sve usporila i jako čekam da prođe kako bih mogla, kao i prije, redovito slušati predavanja na fakultetu, budući da sam smještena u Studentskom domu«.

Osim što svakodnevnom učenju posveti tri do četiri sata, Dragana radi i na usavršavanju jezika, čemu se posebno posvetila za vrijeme pandemije, kada je usavršila engleski i njemački, a ističe da voli učiti i skandinavske jezike.

Čitanja nikad dosta, pa tako ni Dragani, koja u slobodno vrijeme voli proučavati i knjige s temama pozitivne psihologije. One joj ujedno često daju odgovore na pitanja koja ju muče, te je motiviraju za nastaviti dalje i što pozitivnije gledati na sve.

Iako smo mogli zaključiti da je Dragana sama sebi najveća podrška i da iz sebe izvlači najveću snagu, pitali smo je što je to što ju motivira i inspirira u životu?

»Svaki put kada mi treba odgovor na pitanje zašto se nešto događa, otvorim određenu knjigu i pokušavam ga pronaći, što uglavnom i uspijevam. Ako ne odmah, ali nađe se u nekom trenutku, i da mi poticaj, snagu i volju za nastaviti hrabro i s osmijehom na licu.«

Učinimo korak za Draganine prve korake

Dragana Prosinger je do sada imala dvije operacije – 2018. i 2010. godine, koje su, kako kaže, bile uspješne i zdravstveno stanje joj se popravilo. Međutim, još uvijek nije stigla do svog samostalnog koraka, za što se nada da će treća operacija, koja uskoro slijedi, to i donijeti.

Za prikupljen novac za prethodne, kao i za predstojeću, Dragana izražava ogromnu zahvalnost svom Pravnom fakultetu u Beogradu.

»I za prvi i za drugi put izuzetno sam zahvalna mom Pravnom fakultetu u Beogradu koji je stao iza mene i koji je organizirao akcije, a novac prikupljen preko njih uplatio Humanitarnoj fondaciji 'Budi human' – Aleksandar Šapić, čiji sam član i koja stoji iza svih nas u smislu jamstva da nam je novac stvarno potreban odnosno da nismo 'lažni'. Znam da je čitav tim Pravnog fakulteta uvijek tu za mene, za bilo što mi treba, uvijek su me cijenili kao studenta i kao jednu vrijednu osobu i to mi jako puno znači. Prije svega, znači mi podrška mog mentora za master rad **Branka Rakića**, koga obožavam. U Somboru je nedavno trebao biti održan humanitarni bazar, ali je zbog bolesti organizatorica otkazan«, kaže Dragana, a na pitanje smatra li da bi se u ovakvim slučajevima i država trebala uključiti u smislu pružanja novčane pomoći, odgovara:

»Država da se hoće uključiti u takvu vrstu pomoći, ne samo za mene već za sve, uključila bi se. Očigledno nemaju niti volju niti želju za to«.

Treća operacija trebala bi biti obavljena početkom ožujka u Specijalnoj kirurškoj bolnici *Medikus* u Čupriji, no iako su za nju prikupljena novčana sredstva, ona su i dalje više nego dobrodošla, i to za Draganinu neurobotsku rehabilitaciju u Zagrebu u klinici *Aritera*, kao i za mehanička

kolica koja su napravljena po njenoj mjeri, a koja koštaju dvije tisuće eura.

Stoga, pomozimo Dragani, a podaci za uplatu novčane pomoći nalaze se na priloženoj fogotografiji!

Želje i planovi

Draganinu energiju i entuzijazam prate velike želje i snovi. Jedna od njih je da postane državljanka Hrvatske, za što je i podnijela dokumente. Za to ima dvije motivacije – jedna potječe iz srca, budući da joj je djed rodom iz te zemlje, iz Donjeg Miholjca, a druga iz želje da opet ode u Hrvatsku, u kojoj je do sada bila samo jednom, te, ako se ukaže prilika, »skrasi« u njoj i započne profesionalnu karijeru. Prvenstveni cilj joj je, naravno, da završi školovanje odnosno doktorat.

»Planovi vezani za Hrvatsku tiču se raznoraznih projekata na kojima bih mogla raditi i u koje čekam da budem uključena. Lakše mi je raditi na projektima za Hrvatsku, jer je ona u Europskoj uniji. Imam neke ideje koje bih željela pokušati ostvariti, ali za to još nisam dobila priliku. Moj plan prvenstveno je da radim u nekim velikim međunarodnim humanitarnim organizacijama, da se smanji glad u svijetu i da se obrazovanje učini dostupnim svakom djetetu. Imam viziju kako bi to izgledalo, samo mi treba dati priliku za to«, kaže na koncu ovog motivirajućeg i inspirirajućeg razgovora Dragana, koja za kraj s nama dijeli ništa manje poučnu i mudru poruku:

»Ako vjerujemo u svoje snove i ako znamo što hoćemo, onda ih možemo i ostvariti!«

I. Petrekanić Sič

Planirana budućnost: razvoj i napredak?

Antički Grci i Rimljani planirali su svoje nove gradove, Grci prije svega u novim trgovačkim kolonijama, a Rimljani su na osvojenim teritorijima prvo gradili vojne logore-castrume (kasnije su ti castrumi postali osnova za mnoge srednjovjekovne gradove). Urbano planiranje je kompleksnije od iscrtavanja ulica, trgova i blokova za stanovanje. Ono je već sveobuhvatno i funkcionalno planiranje jednog područja koje se odredi kao teritorij jednog grada, koje se »rodilo« koncem XIX. stoljeća u Engleskoj nakon »urbane revolucije«, naglog priljeva stanovnika-radnika u veće gradove. Prostorno planiranje prvi put su izvršili Nizozemci, početkom XX. stoljeća na prostorima otetim od mora-polderima. Ovdje je sve isplanirano: ceste, kanali, gradovi i naselja, pojedinačne zgrade i njihova visina, struktura stanova itd. Srbija je svoj Prostorni plan (PP) za cijeli teritorij počela izrađivati koncem sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Do raspada SFRJ autonomne pokrajine Vojvodina i Kosovo izradili su PP, a »središnja Srbija« svoj nikada nije završila.

Osnova bilo kojih planova je uz geografske karte i popis stanovništva. On je izvršen 1991. godine, a prvi PP Srbije je usvojen i ozakonjen 1996., njegova važnost je bila do 2010. godine, plan je rađen u »Institutu za arhitekturu i urbanizam Srbije«. Autori ovog plana uočili su da na cijelom prostoru Srbije postoje dijelovi gde je koncentracija stanovništva veća: to je na jugu Niš i njegova šira okolica, oko tri grada Šumadije: Kragujevca, Čačka i Kruševca; Beograda i Novog Sada s tendencijom da se prostorno spoje, a u Vojvodini oko Subotice. Autori su predložili i neku moguću regionalizaciju: »Moguća područja utjecaja makro-regionalnih centara« (karta 12) centralna regija je tzv. Dunavsko-savska regija koja obuhvaća cijeli Srijem, Beograd i područje Podunavlja do druge Đerdapske brane. Na bazi popisa stanovništva vršena je i procjena i razmještaj u jednoj pesimističnoj i drugoj optimističnoj varijanti. Posljednji popis bio je izvršen 2011., bez Kosova i Albanaca na jugu zemlje. Rezultati ovog popisa su sljedeći: pesimistična procjena je bila da će Srbija imati 7,48 milijuna stanovnika, ali imala je manje za 300 tisuća. Beograd je trebao imati optimistično 1,35 milijuna, a već je imao 1,65 milijuna, znači više za 300 tisuća, s tendencijom rasta.

Drugi Prostorni plan do 2020. godine

Drugi plan je radila Agencija za prostorno planiranje. Nositelj plana bio je dr. sc. **Borislav Stojkov**, ujedno i direktor, naručilac je bilo Ministarstvo životne sredine, rudarstva i prostornog planiranja. Tada je ministar do 2012. dr. **Oliver Dulić**, koji u predgovoru piše: »najvažniji zadatak prostornog plana je da ponudi planska rješenja koja nude šansu za uspješan i održiv prostorni razvoj Srbije u narednih 10 godina zasnovan na principima racionalno-

sti, socijalne kohezije i ekološke održivosti«. U poglavlju »Konceptija prostornog razvoja Republike Srbije« piše sljedeće: »Ključni generator razvoja je grad Beograd sa svojim kapacitetima i potencijalima, koji će postati fokusna točka ekonomskog i socijalnog razvoja republike uz nužnu pretpostavku funkcionalnog povezivanja s metropolitnom Novog Sada i općinama u okruženju koje su s njim u intenzivnoj funkcionalnoj vezi«. Plan identificira još dva

grada koji su u funkcionalnoj vezi s urbanim sredinama u okruženju. To su Niš i gradovi Prokuplje, Piro i Leskovac, kao i Kragujevac s Jagodinom, Čuprijom i Paraćinom. O Subotici nema spomena, mada je i ona funkcionalno vezana sa sjevernom Bačkom i Banatom, istina samo na polju regionalnog deponija otpada.

Realnost i budućnost

Predviđeni popis stanovnika i njihov razmještaj nije izvršen prošle godine, ali postoje procjene da Srbija ima nešto manje od 7 milijuna žitelja. Planski spojeno područje između Novog Sada i Beograda i gradovi i naselja u funkcionalnoj vezi s njima uskoro će imati oko 3,5 milijuna, grubo 50%, znači polovicu stanovnika, s tendencijom rasta zbog urbanih centrifugalnih sila. Posljednji popis (2011.) sadrži i tzv. statističke regije, po kojima je ravnomjerno raspoređeno stanovništvo: Beograda 23,09%; južna i istočna Srbija 21,76% (centar Niš); Šumadija i zapadna Srbija 28,27% (centar Kragujevac); Vojvodina 26,88%. S druge strane, predviđeni proračun grada Beograda je 160,3 milijardi dinara, a naše Pokrajine 80 milijardi dinara, mada »statistički« gledano Vojvodina ima više stanovnika. Ukupni proračun Srbije je 1.516,8 milijardi dinara. Važnost postojećeg PP Republike je istekao, o novom planu zasad nema govora, postoji plan nazvan »Srbija 2025« ili »nacionalni investicijski plan«, ali bez ljudi ni najsajniji plan ne vrijedi. Istina, diskretno se govori kako trebamo povećavati broj stanovnika. A to ne ide baš tako brzo kao gradnja cesta ili tračnica.

Glava u pijesku ispod staklenog zvona

Iz mora izbjegličkog vala, koji se ovih dana sa zapadnih granica Ukrajine prelijeva u susjedne zemlje jedna se majka sa svojih četvero djece zaputila u Suboticu. U momentu pisanja ovog teksta (srijeda ujutro) oni su se nalazili u Moldaviji i ako budu imali sreće na granicama danas (petak) bi kombijem mogli stići u naš grad. Njihova je sreća, ako se bilo što u ovakvoj situaciji tako može nazvati, što imaju kamo doći. Kako se, međutim, osjećaju na desetke i stotine tisuća majki i djece koji ove hladne dane provode na granici Ukrajine ne znajući što dalje nakon što uđu u Poljsku, Slovačku, Mađarsku, Rumunjsku ili Moldaviju? Kako opisati košmar u kom te razum tjera da napustiš dom i raskrstiš sa svim planovima koje si koliko jučer imao, a srce vuče mužu, tati, bratu ili djedu koji su ostali u paklu koji im je spremio na sve spreman iskompleksirani imperator?

Sreća u nesreći, ako se srećom bilo što u uvjetima bijega može zvati, je što je i samim izbjeglicama dostupan internet. Zahvaljujući njemu mogu pratiti mnogo toga što određuje njihovu blisku budućnost. Mogu, recimo – baš kao i mi ispred tv ekrana – i na granici saznati da je u Poljsku do sada već stiglo preko 300.000 njihovih sunarodnjaka; čuli su zacijelo izjave državnog vrha da je Mađarska spremna primiti do 600.000 izbjeglica, da ih (baš kao i u drugim državama) odmah na granici čeka obrok, smještaj i besplatan prijevoz, a ohrabrujuće djeluje i potez Slovačke da svih 40.000 izbjeglica, koliko je spremna primiti, čeka sigurno novo sutra u vidu smještaja, osiguranja posla i nastavka školovanja za djecu. Znaju ukrajinske mame i djeca i da ih i Hrvatska objeručke prima, jer su i njihovi zvaničnici izjavili da očekuju do 35.000 izbjeglih. Da ne znaju, ne bi ih već oko 300 utočište našlo u Slavoniji, Zagrebu, motelu Plitvice, Zadru, Splitu...

Kako stvar s humanitarnom pomoći stoji kod nas? Da nema ravnatelja (nevladinog) Centra za zaštitu i pomoć

tražiteljima azila **Radoša Đurovića**, javnost ne bi znala da su izbjeglice iz Ukrajine stigle u Srbiju. »Za sada su to ljudi koji dolaze kod rodbine i prijatelja. Kod nas se raspituju kako se i gdje registrirati i kako dobiti zaštitu dok su u zemlji«, izjavio je Đurović za Radio *Slobodna Europa*. Zahvaljujući njemu saznajemo da u Srbiji trenutno ima 6.000 mjesta za prihvata, a prema njegovim riječima realno je očekivati i do 10.000 izbjeglih osoba. I komesar Komesarijata za izbjeglice **Vladimir Cucić** izašao je sa sličnom tvrdnjom – Srbija je spremna prihvatiti izbjeglice iz Ukrajine, a u tim aktivnostima računa i na pomoć ovdašnje ukrajinske i rusinske manjine.

Ukrajinsko nacionalno vijeće (UNV) uputilo je odmah nakon ruske agresije poziv građanima da pomognu u zbrinjavanju izbjeglica, ali i u vidu humanitarne pomoći. Tajnik UNV-a **Dalibor Pekni** za *Hrvatsku riječ* kaže da se pomoć u hrani, odjeći, obući, dekama... prikuplja u centrima gdje Ukrajinci u Srbiji i žive: Srijemskoj Mitrovici, Indiji, Novom Sadu, Vrbasu i Kuli i da se dalje distribuira preko Veleposlanstva Ukrajine u Beogradu, dodajući da ljudi pomoć nude i iz Niša, Kruševca... Na upit je li zvao netko iz Subotice s istom ponudom odgovara da do sada (utorak) nije!

Pretražujete li nešto na temu pomoći ukrajinskim izbjeglicama u Subotici, osim prenijete izjave Radoša Đurovića na portalu Suboticke.rs da su prve izbjeglice stigle u Srbiju, nećete naći ništa drugo. Niti lokalna samouprava izlazi u javnost s izjavama sprema li se za prihvata izbjeglica niti to čine humanitarne ili nevladine udruge. Ni kod koga niti trunke empatije prema promrzloj i preplašenoj dječici i uplakanim majkama, pa da otvori vrata nekog svog ureda ili nekog većeg prostora i kaže: »Građani Subotice, pomozite unesrećenima iz Ukrajine! Donesite im hranu, odjeću, obuću, pelene... ma može i plišanu žirafu i čokoladu. Samo nemojte pištolje na vodu!«. Ne! Subotica je (kao, nažalost i mnogi drugi gradovi u Srbiji) ovijena nevidljivim staklenim zvonom, tupa i gluha za plač i očaj koji planetarno nadjačava snagu eksplozije na glavnom trgu u Harkivu ili one na tv tornju u Kijevu. Takav izostanak empatije (stvinari koji nad tim likuju, a ima ih, nisu vrijedni spominjanja) ostavljaju bez daha i riječi i, uz duboki osjećaj srama, budi sliku noja s glavom u pijesku.

Za obitelj s početka teksta mnogo lijepih želja, ali i dvije osnovne: da sretno stigne na adresu na koju se uputila i da ubrzo i od svojih susjeda osjete da Subotica ima i drugo lice. Lice koje će pokazati da ima osjećaja za tuđu nevolju i da je spremna pomoći kako god i koliko god može.

Z. R.

Dani kada cijelo selo »poludi«

Želja Golubinčana je da u budućnosti budu na mapi karnevalskih gradova Europe, što bi zajedno s manifestacijom Večeri i noći Ilije Žarkovića pridonijelo da Golubinci postanu turistička manifestacija značajna za Općinu Stara Pazova i širu regiju

Proteklog vikenda, 26. i 27. veljače, u Golubincima je održana tradicionalna manifestacija *Golubinačke mačkare, premundureni dani* kada, kako to Golubinčani vole reći, cijelo selo »poludi«. Organizator ove manifestacije je HKPD *Tomislav* iz Golubinaca. Prvog dana održano je pokladno jahanje, a drugog je održan karneval, najsvečaniji dan ove manifestacije, kada mještani i gosti u karnevalskoj povorci kroz selo prikazuju svoja »druga« lica u raznobojnim maskama. Golubinačka udruga već godinama njeguje ove običaje koji su u ovo mjesto stigli doseljavanjem ljudi iz Dalmacije prije više od 200 godina. Ove godine *mačkare* su zbog epidemijskih mjera održane samo na otvorenom, što nije umanjio značaj ove tradicionalne i za Golubinčane važne manifestacije kojom se označava početak posta uoči velikog kršćanskog blagdana Uskrsa.

Brendiranje tradicionalnog običaja

Pokladni ritual na prostorima Srijema najmasovnije se zadržao u Golubincima, na sebi svojstven način. Ovom jedinstvenom manifestacijom Golubinčani daju svoj doprinos akciji »Bogatstvo različitosti« i Golubincima kao etno eko selu, kako bi brendirali tradicionalni običaj i jela pripremana za ovu priliku kao što su hladetina, krafne, *salaje*, kolači na kukuruzovini, kulen, kobasice, kuhano vino...

»Iako smo se ove godine okupili u manjem broju u odnosu na prethodne godine, njegova suština je ostala ista, druženje i ludovanje pred korizmeno vrijeme. Ljudi su se zaželjeli druženja. S nama su i naši stari prijatelji iz čivijaškog karnevala iz Šapca, mažoretkinje iz Apatina, zatim gosti iz okolnih mjesta Surčina, Rume i Stare Pazove, te ostali koji nas podržavaju i cijene naš rad. Golu-

binčanima je to u krvi. Mi smo te običaje naučili od naših roditelja. Volimo se premunduriti, namačkirati se i istjerati svu negativnu energiju iz sebe; 'napuniti baterije' i nakon toga krenuti u nove radne pobjede. Kroz pozitivno ozračje najavljujemo novo vegetativno razdoblje, dolazak proljeća, stimuliramo naša polja, naše vinograde i ljude«, ističe dugogodišnji organizator *Golubinačkih mačkara* **Vlatko Čačić**.

Želja Golubinčana je da u budućnosti budu na mapi karnevalskih gradova Europe, što bi zajedno s manifestacijom *Večeri i noći Ilje Žarkovića* pridonijelo da Golubinci postanu turistička manifestacija značajna za Općinu Stara Pazova i širu regiju. Podršku na tom putu im pruža potpredsjednik federacija karnevalskih gradova Europe za Srbiju **Raduško Janković**.

»U posljednje tri godine dolazimo u Golubince na karneval. Ove godine smo došli s veseljem u Golubince pomoći tamo gdje smo stali. Ovo je prvi ovogodišnji karneval u Srbiji. *Golubinačke mačkare* su do sada trebale biti primljene u karnevalske gradove Europe, ali su nam sjednice otkazane zbog korone. Nadam se da će se već na prvoj sjednici koja bude održana u Srbiji to i dogoditi. Golubinci bi dobili kategoriju koja im pripada. Kategorije se dodjeljuju prema broju stanovnika općine gdje se karneval održava. Time bismo bili bogatiji za još jedno karnevalsko mjesto. U Srbiji se karnevalizam raširio i siguran sam da će Golubinci zauzeti to mjesto i da će se naći u našem karnevalskom kalendaru«, navodi Janković te dodaje da imaju uspješnu suradnju sa zemljama u regiji.

»Nažalost, sada se zbog aktualne epidemijske situacije karnevali u Hrvatskoj, Sloveniji i Makedoniji održavaju bez gostiju, samo na lokalnoj razini. Nadamo da će situacija

biti bolja i da će gosti iz susjednih zemalja moći doći na karnevale koje planiramo održati ove godine.«

Podrška iz susjednih mjesta

Osim Golubinčana, na karnevalu su sudjelovali i gosti, prijatelji golubinačke udruge iz Rume, Stare Pazove, Surčina i susjednih mjesta, kako bi podržali ovu tradicionalnu manifestaciju.

»Došli smo se družiti i 'ludovati'. Moja majka je rođena u Golubincima i uvijek rado dolazim ovdje. Prvi put sam se ovdje upoznao s ovim običajem i uvijek rado dolazim na *Golubinačke mačkare*. Ove godine smo došli organizirano iz Surčina kako bismo podržali naše prijatelje i provodili se s njima«, kaže **Vladimir Štampar** iz Surčina.

»Ove godine naša udruga nije organizirala *mačkare*, ali se nadamo da ćemo naredne godine organizirati«, kaže tajnik HKPD-a **Matija Gubec** iz Rume **Nikola Jurca**.

»Nas nekoliko smo došli iz Rume kako bismo podržali ovu manifestaciju u Golubincima. Imamo običaj međusobno posjećivati hrvatske udruge iz Srijema i podržavati jedni druge. Sa svima imamo dobre odnose i nadamo se da će se od ove godine, nakon ukidanja svih epidemij-skih mjera, sve ponovo vratiti u normalu i da ćemo se sa svima njima više družiti«, dodaje Jurca.

Ono što je važno naglasiti jest da su se Golubinčani i ove godine pokazali kao dobri domaćini. Uz dobru organizaciju, lijepo raspoloženje, odjeveni u raznobojne i maštovite maske, mještani su pokazali da zaslužuju status karnevalskog grada, značajne turističke destinacije koja bi bila od velikog značaja za staropazovačku općinu, te za širu regiju.

S. D.

Prelo sićanja

Brend bez konkurencije

»Danas u svijetu ima svega, ali ovog nema nigdje. Neka se slikom ovoga prela širi i poruka zajedništva na kojem ćemo i dalje neumorno ustrajati«, poručio je vlč. Josip Štefković

Dvanaesto po redu *Prelo sićanja* održano je u nedjelju, 27. veljače, u dvorani Hrvatskog kulturnog centra *Bunjevačko kolo*, a druženju uz čašicu i razgovor, te neizostavne *fanke* (krafne) prethodila je sveta misa u franjevačkoj crkvi sv. Mihovila u Subotici.

Kako smo kroz protekle godine naviknuli, sudionici *Prela sićanja*, odjeveni u svečanu zimsku bunjevačku nošnju okupili su se u središtu grada kod spomenika Presvetog Trojstva, te se svi skupa uputili na svetu misu koju je predvodio fra. **Danijel Maljur** u zajedništvu s predsjednikom Katoličkog društva *Ivan Antunović* vlč. **Josipom Štefkovićem**.

Pokazatelj sloge i zajedništva

Pozdravni govor, vlč. Josip Štefković započeo je riječima:

»Mnogi su izrazili želju da im pošaljemo fotografije s *Prela sićanja*. S prela koje postaje brend, koje privlači pozornost i koje baš i nema konkurencije. Zahvaljujući fotografima i snimateljima siguran sam da će fotografije s ove večeri otići u svijet, ali sam isto tako siguran da će sudionici ovoga prela slika postati. Ovo je ne samo uгода za oči, nego i dušu«, kazao je vlč.

Štefković i pojasnio kako ovo prelo ima još jednu posebnost, a to je vrlo skroman proračun.

Organizira se bez sponzora, te je po njegovim riječima ova manifestacija pravi pokazatelj sloge i zajedništva.

»Svi sudionici su došli dragovoljno dati svoj doprinos da nam ovo prelo bude na ponos i sjećanje. Danas u svijetu ima svega, ali ovog nema nigdje. Neka se slikom ovoga prela širi i poruka zajedništva na kojem ćemo i dalje neumorno ustrajati«, poručio je Štefković kojemu je ovogodišnje *Prelo sićanja* prvo otkako je izabran za predsjednika KD-a *Ivan Antunović*.

»Nisam još zaokružio niti godinu dana, ali lijepo je ove stvari naslijediti. Ovo je veličanstveno, puno je mladih, ali i ljudi sa svih strana. Zaista nam je ovo prelo na ponos«, kaže sugovornik i pojašnjava kako su poklade pravo vrijeme za zabavu i druženje, a tko slavi poklade, morat će dočekati i Čistu srijedu i korizmu, dodao je.

Organizatori i ovogodišnjeg *Prela sićanja* su već spomenuto Katoličko društvo i HKC *Bunjevačko kolo*, te se nazočnima obratio i predsjednik HKC-a **Lazar Cvijin**, koji je potaknut riječima iz propovijedi »Propovijedajte, ali riječima samo ako morate« istaknuo:

»Mislim da je ova slika koja će otići u svijet s *Prela sićanja* puno veće svjedočanstvo i najveća propovijed s ciljem da se naša kulturna baština vidi. Naša kulturna baština, kako je jedan čovjek rekao, nije samo naslijeđena od naših starih nego je posuđena i od naših mladih. Osobito mi je drago što večeras ima puno mladih, i to iz svih dijelova grada i prigradskih naselja. Neka tako bude i u budućnosti«.

Mladost i nošnja

Lijepo je bilo vidjeti budućnost naše zajednice, mlade koji su se sami organizirali i obukli u svečanu bunjevačku nošnju. Svima njima bi bilo puno lakše doći u crkvu i na druženje u hlačama ili komotnije odjeveni, ali su bili spre-

mni prije svega pripremiti nošnju, te se odjenuti i tako dati svoj doprinos očuvanju kulturne baštine.

Ono što bismo mogli dodatno izdvojiti, što ovo prelo čini drugačijim od drugih jest da su tu nazočni ljubitelji nošnje, čuvari običaja i tradicije, kojih je ove godine bilo oko stotinu.

»Moram priznati da sam posumnjao hoćemo li se ove godine skupiti u većem broju, ali sada mogu samo reći da sam ponosan i sretan što smo tu i u ovakvom broju. Također, moram naglasiti da su me mladi pozitivno iznenadili. Rekao bih da je ovo za nas organizatore pokazatelj da dobro radimo, ali isto tako je na nama velika odgovornost ove mlade ljude sačuvati. Vjerujem da to možemo«, kaže jedan od organizatora **Ivan Piuković** s kojim smo prokomentirali i odijevanje, koje je iz godine u godinu na sve većoj razini.

»Istina, ljudi jako paze na odijevanje. Svake godine imamo novošivane nošnje, što muške, što ženske. S početka su ljudi oblačili ono što su imali, ali ono što me osobito raduje jest da se ulaže u nošnju. Raduje me što se sve šije po krojevima originala. Originali nam ostaju za čuvanje i primjer, a nosi se odlična kopija. S ponosom možemo izaći *prid svijt* i kazati: to je originalna bunjevačka nošnja.«

Ž. V.

Pokladni običaj u Hrvatskom domu u Somboru

Saranjivanje begeša

Uz njega su se veselili svatovi, uz njega su se kerili bečari, uz njega se lakše podnosila tuga, uz njega se lumpovalo, uz njega se u sitne sate išlo kućama. Voljeli su ga i bečari i tamburaši. Voljeli su ga onako potajno i časne i svećenici. I ma koliko bio voljen, poštovan i tražen, i njemu je došao kraj. Popucale mu žice, umorio se, posustao. I upokojio se.

Oplakivali su tog pokojnika svi odreda, jer nisu tamburaši isto bez njega; nisu svatovi tako veseli dok se ne čuje i on, nije ni tuga uz čašicu ista kada nema njega. I ma koliko žalost bila velika, pokojnika treba sahraniti.

Ali, na sreću nije to običan pokojnik, nije ni *sarana* ona prava, pa će već poslije Uskrsa naš pokojnik opet zasvirati.

Običaj *saranjivanja begeša*, kojim se završavaju poklade i počinje korizma, u Hrvatski dom u Somboru vratili su mladi uz podršku članova dramske sekcije.

A prije *sarane* treba se dobro provešeliti, izludovati, a toga uz neumorne tamburaše i goste iz Berega nije falilo.

Z. V.

HKUD Vladimir Nazor, Sombor

I prošlo još jedno prelo

Hrvatsko kulturno društvo *Miroljub* osnovano je 1936. godine i koncem ove godine bit će obilježeno 86 godina rada ove hrvatske udruge u Somboru. I prije formalnog registriranja udruge, što su pratila brojna zaprječavanja, organizirana su javna prela, pa je tako pred korizmu u HKUD-u *Vladimir Nazor* održano 88. Veliko bunjevačko-šokačko prelo. Kao i druga ovogodišnja prela i *Nazorovo* je, umjesto navečer, održano tijekom dana. Napravljena je još jedna iznimka i umjesto subote, što je bila tradicija desetljećima unatrag, prelo je održano u nedjelju. Želja je bila, nakon prošlogodišnje stanke, nastaviti preljsku tradiciju, pa i uz rizik da zbog vremena i još uvijek prisutnog straha od pandemije broj gostiju bude manji. Sve drugo bilo je isto kao i na onim večernjim prelama. Raspoloženi gosti, prigodan program, preljski ručak, tombola...

Uvod u ovogodišnje prelo dali su članovi *Nazorove* dramske sekcije koji su za ovu progodu dali kratak prikaz nekadašnjih prela. Umjesto tamburaša, pratile su ih gajde. Predstavljanje novog broja *Miroljuba* također je postao dio

preljskog slavlja, a valja pomenuti kako ove godine *Miroljub* slavi 25 godina od tiskanja prvog broja.

Nije izostalo ni ono što se mora u takvim prigodama, a to je pozdravna riječ domaćina. Mora se i to: pozdraviti dužnosnike i zaželjeti gostima dobru zabavu.

Naravno da na ovakvim proslavama dobrog provoda nema bez dobrih glazbenika. Organizatori su s izborom ove godine imali sreće, jer Tamburaški sastav *Mesečina* odlično je pogodio glazbene želje, pa se ne zna tko je koga više ponio: tamburaši goste ili gosti tamburaše? Možda ima nešto i u tome što su skoro svi članovi *Mesečine* stasali u *Nazoru*, pa im je ovaj nastup na neki način bio i povratak kući.

I da su »normalna« vremena, za kraj bismo napisali: preljsko slavlje trajalo je do jutra.

Ali ovoga puta to do jutra zamijenjeno je službenim do 20 sati, a u slučaju *Nazorovog* prela dok većina gostiju nije morala doma zbog poslova oko stoke. Tada se i razišla većina, a oni koji su mogli i imali volju ostati, kako to obično i bude, uz razgaljene tamburaše nisu gledali na sat.

Z. V.

Pokladno jahanje u Sonti

Veselo kroz selo

Za pokladno jahanje u Sonti čuli smo sasvim slučajno, a kad smo već čuli radoznalost nas je potaknula otići i vidjeti kako to izgleda. Tim prije što pokladna jahanja nisu tradicija na našim prostorima. Iznenadili smo i samog inicijatora, župnika **Josipa Kujundžića**, koji nije očekivao novinarski interes za ovo sončansko pokladno događanje. I prije nego što smo ga stigli upitati zašto pokladno jahanje, kaže kako u Sonti nekoliko obitelji drži konje, pa ako već imaju mogućnosti i hoće, zašto s ove strane Dunava ne prenijeti malo slavonskih običaja? Da

jahanje za poklade nije izvorni sončanski običaj potvrđuju nam i starije mještanke koje su se prisjetile pokladnih slavlja iz svoje mladosti.

»Na poklade su se veselili svi, u kolo su se hvatali i mladi i stari, da se izluduju do Čiste sride«, kaže **Ana Mihaljev**.

»Novo je ovo u Sonti i prvi puta organizirano ove godine. Župnikova je to bila inicijativa, nama se dopala i tu smo da ga podržimo. Kao što vidite, manje je jahača, a više zaprega i fijakera. Provozat ćemo se kroz cijelo selo,

a na nekoliko mjesta stat ćemo da se okrijepe i vozači i mi, da malo igramo i pivamo, poklade su», kaže **Miloš Vodeničar**.

»Župnik se zalaže da se pokrenu nove stvari u našem selu i nadam se da će se nakon ove prve godine to i kod nas ustaliti. Konji i fijakeri se ponovo vraćaju u modu, pa smo eto uzeli jedan lijep običaj od Šokaca iz Slavonije«, kaže **Marija Šokac**, koja sa suprugom trenutačno ima dva konja, ali kaže želja im je da u stajama bude i više konja.

Ako ćemo baš doslovce *Pokladno jahanje* u Sonti i nije baš bilo jahanje, jer je u ophodnji kroz selo bilo više fijakera i paorskih kola. Ali nije bilo ulice kroz koju nisu prošli, a na nekoliko mjesta dočekani su s *fankima*, gibanicom, rakijom... A kad se već stalo i okrijepilo, treba se i proveseliti. I tako od ulice do ulice. Cijelo popodne. I čini se prije su se umorili konji nego veseli Sončani.

Z. V.

ZKVH i NIU Hrvatska riječ na novosadskom Sajmu knjiga

NOVI SAD – Najnovija izdanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU *Hrvatska riječ* bit će predstavljena na Međunarodnom sajmu knjiga u Novom Sadu koji traje od 3. do 10. ožujka. Danas (petak, 4. ožujka), na središnjoj sajamskoj bini, u 13.30 sati bit će predstavljen časopis za književnost i umjetnost *Nova riječ* (izdanja za 2020. i 2021. godinu) koji zajednički izdaju ZKVH i NIU *Hrvatska riječ*. Predstavljanje je organizirano uz potporu Pokrajinskog tajništva za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama.

Također, na štandu Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice, NIU *Hrvatska riječ* i ZKVH će danas (petak, 4. ožujka) u 12 sati prirediti razgovor na temu »Nakladnički izazovi u vrijeme korone«. Također, na istome štandu tijekom trajanja sajma bit će izložene knjige i časopisi hrvatskih nakladnika iz Vojvodine.

Program Seobe duša ugošćuje i pisce iz Hrvatske

NOVI SAD – Multimedijalni paviljon književnosti *Seobe duša* počeo je jučer (četvrtak, 3. ožujka) na Novosadskom sajmu i do 13. ožujka će kroz književnost, izvođačku i vizualnu umjetnost prikazati različite utjecaje migracija na kulturu. U sklopu ovoga programa, u Novi Sad stižu i najaktualniji suvremeni regionalni pisci, među kojima i autori iz Hrvatske: **Miljenko Jergović** (6. ožujka, 17 sati), **Damir Karakaš** (7. ožujka, 18 sati) i **Kristian Novak** (9. ožujka, 18 sati). Razgovori s autorima bit će u Master dvorani Novosadskog sajma.

Središnji događaj programske cjeline *Seobe duša* predstavlja istoimena izložba s podnaslovom *Novi Sad kroz knjigu*, čiji je nositelj Gradska knjižnica koja će biti postavljena u auli Novosadskog sajma, a povezana je s tradicionalnim Sajmom knjiga u Novom Sadu.

Seobe su jedan od osam programskih lukova projekta Novi Sad – Europska prijestolnica kulture 2022.

Poziv za 20. susret Lira naiva

SUBOTICA – Hrvatska čitaonica i Bunjevačko-šokačka knjižnica *Ivan Kujundžić* pri Katoličkom društvu *Ivan Antunović* iz Subotice upućuju poziv za dvadeseti susret hrvatskih pučkih pjesnika pod nazivom *Lira naiva* 2022. Susret će biti održan 10. rujna 2022. godine u Subotici.

Zainteresirani pjesnici trebaju poslati 3-5 svojih (neobjavljenih) pjesama koje mogu biti pisane standardnim hrvatskim jezikom ili ikavicom (bunjevačkom ili šokačkom), a bit će objavljene u zbirci. Pjesme i prijavu (s kraćom biografijom te fotografijom/portret), u wordu, treba poslati do kraja travnja 2022. na adresu: Hrvatska čita-

onica, Bele Gabrića 21, 24000 Subotica ili putem elektroničke pošte na adresu: katarina.celikovic@gmail.com

Detaljnije informacije mogu se dobiti putem telefona broj +381/64-659-07-52.

NATJEČAJ

za skladbe koje će biti izvedene na XXII. Festivalu bunjevački pisama

Festival će biti održan 25. rujna 2022. u Subotici. Temeljna svrha ovoga festivala je promocija i popularizacija nove bunjevačke pisme (pjesme) i poticaj svima, a osobito mladima kako bi sami pridonijeli očuvanju i unaprjeđenju kulturne baštine svoga roda i naroda.

PROPOZICIJE NATJEČAJA:

1. Tekst i glazba trebaju predstavljati život i običaje bačkih Bunjevaca;
2. Tekst pjesme mora biti pisan ikavicom ili ijekavicom;
3. Pjesma može imati 3 ili 4 strofe;
4. Dužina pjesme je od 3 do 5 minuta;
5. Note (melodija, akordi) i tekst treba dostaviti u 2 primjerka;
6. Uz tekst i melodiju obvezno dostaviti i demo snimku;
7. Radovi prethodno ne smiju biti izvođeni (premijerno izvođenje);
8. Jedan autor može dostaviti najviše 3 skladbe;
9. Primljeni radovi se ne vraćaju;
10. Radovi se šalju pod šifrom, a rješenje šifre (ime, prezime i adresa autora i kontakt telefon) mora biti u posebnoj, zatvorenoj omotnici;
11. Nakon odabira najboljih radova, stručna komisija će autore izvijestiti o rezultatima;
12. Festival se organizira isključivo na volonterskim principima, te se radovi neće honorirati;
13. Autor skladbe koja je odabrana za izvedbu na Festivalu samim njezinim slanjem daje svoj neopozivi pristanak da se skladba studijski snimi i izda na nosaču zvuka i video zapisa radi popularizacije festivala.

Natječaj je otvoren do 31. svibnja 2022.

Skladbe slati na adresu: Vojislav Temunović, Skerlićeva 17, 24000 Subotica ili HGU FBP, Lajosa Joća 4/a, 24000 Subotica; mail: hgu.fbp@gmail.com s naznakom: ZA XXII. FESTIVAL BUNJEVAČKI PISAMA

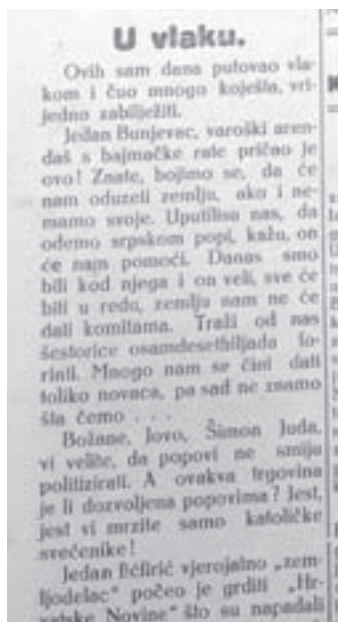
Veliko prelo u Somboru, natječaj za pismenu radnju o biskupu Antunoviću

26. veljače 1893. – *Subotičke novine* donose osvrt na drugi svezak *Povijesti Subotice Istvána Iványija*: »Nastoji on pokazati i uzroke zbog kojih se na toliko zaostalo; te o svačemu natuca po štogod, ali najvažniju okolnost kano da izbigava. Zaboravlja, ili neće da prizna, da se u poznatim okolnostima od bunjevaca nemože skoro ništa niti želiti. Učeni sinovi bunjevine krivo tumačeć domoljublje radi volje kojekakvih pridošlica, odrekli se roda svoga; a narod ih nije slidio na stazi izrodstva«.

27. veljače 1921. – *Subotičke novine* pišu: »Bila su dva redara u Pučkoj Kasini, da jave da se natpis mora ispisati najpre ćirilicom. Sluga se zamisli pa kaže: neznam oče-mo l' morati, jer ni pod Mađarima nismo morali drugačije ispisati, nego tako kako je«.

28. veljače 1925. – *Hrvatske novine* pišu da je 23. veljače proslavljeno u Somboru Veliko prelo. Velika dvorana hotela *Sloboda* bila je dupkom puna. Prelo je otvorio **Joso Palić**. Nakon njega otpjevao je solo pjesmu *Dalmatinski šajkaš* mladić iz Gradine **Marijan Cigić Parčetić**. Zatim su subotički diletanti (**Ica Marković**, **Luka Tumbas**, **Eržika Piuković**, **Blaško Kopilović**, **Antun Kukla** i **Grgo Ledenski**) održali predstavu *Začarani ormar*. Predsjednik subotičkih diletanata **Željko Vidaković** pozdravio je somborske Hrvate i zahvalio se na dočeku i nagradi danog glumcima. Naročito se zahvalio odboru za pripremu (**Antunu Bošnjaku** i **Josi Paliću**). Zatim je otpjevao još jednu dalmatinsku narodnu pjesmu drugi solist, također mladić iz Gradine **Joso Cigić Parčetić**. Nakon toga uslijedila je igranka do zore. Od priređivača proslave se istaknuo učitelj **Julije Knežević**, koji je uvijek bio pjevače.

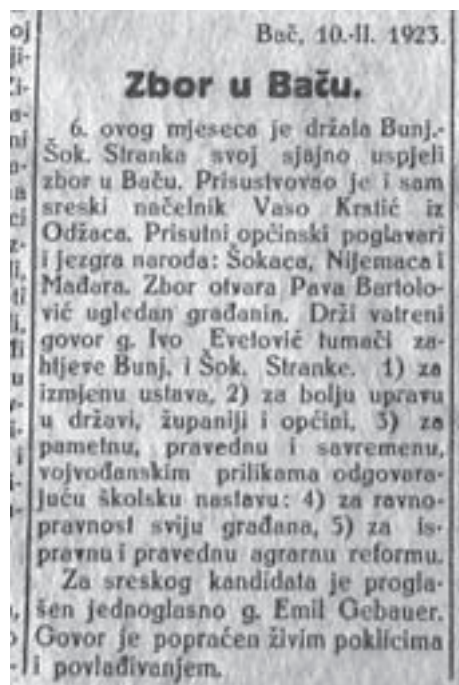
1. ožujka 1924. – *Hrvatske novine* pišu da je jedan pravoslavni svećenik tražio od bunjevačkih arendaša s Rate kod Bajmaka osamdeset tisuća forinti u zamjenu za posredovanje kod vlasti oko račanske zemlje koja je obećana crnogorskim kolonistima (tzv. dobrovoljcima): »Ovih sam dana putovao vlakom i čuo mnogo koješta, vrijedno zabilježiti. Jedan Bunjevac, varoški arendaš s bajmačke rate pričao je ovo! Znate, bojimo se, da će nam oduzeti zemlju, ako i nemamo svoje. Uputili su nas, da odemo srpskom popi, kažu, on će nam pomoći. Danas smo bili kod njega i on veli, sve će biti u redu, zemlju nam ne će dati komitama. Traži od nas šestorice osamdeset hiljada forinti. Mnogo nam se čini dati toliko novaca, pa sad ne znamo šta ćemo...
Božane, Ivo, Šimon Judo, vi velite, da popovi ne smiju politizirati. A ovakva trgovina je li dozvoljena popovima? Jest, jest vi mrzite samo katoličke svećenike!
Jedan bećirć vjerojatno »zemljodjelac« počeo je grditi »Hrvatske Novine« što su napadali

svoje. Uputili su nas, da odemo srpskom popi, kažu, on će nam pomoći. Danas smo bili kod njega i on veli, sve će biti u redu, zemlju nam ne će dati komitama. Traži od nas šestorice osamdeset hiljada forinti. Mnogo nam se čini dati toliko novaca, pa sad ne znamo šta ćemo...«

2. ožujka 1938. – *Obzor* piše: »Mi se čudimo naporima onih pojedinaca, koji hoće stvoriti neko posebno bunjevačko pleme. Među tima je i urednik 'Nevena' g. **Joso Šokčić**, koji je i sam godinama isticao, da je hrvatski nacionalista i pristaša HSS. On se iz čisto osobnih pobuda najednom pretvorio u ideologa nekog posebnog bunjevačkog plemena, premda i sam dobro zna, da ono, kao jedna etnička jedinica, ne postoji.«

3. ožujka 1923. – *Subotičke novine* pišu da je 6. veljače Bunjevačko-šokačka stranka održala uspješni zbor u Baču.

Prisutni su bili općinski poglavari i jezgra naroda (Šoka-c-Hrvata, Nijemaca i Mađara), te sam kotarski načelnik **Vaso Krstić** iz Odžaka. Zbor je otvorio **Pava Bartolović**. Narodni zastupnik mjesni župnik **Ivo Evetović** održao je vatreni govor i protumačio zahtjeve BŠS-a.

4. ožujka 1922. – *Neven* piše da je **Babijan Malagurski**, odvjetnik iz Subotice, obećao nagradu od 1.000 dinara za najbolju đачku pismenu radnju o životu i radu biskupa **Ivana Antunovića**. Nastavničko vijeće Državne muške gimnazije u Subotici prihvatilo je ovu inicijativu i raspisalo u gornja tri razreda natječaj za ovu nagradu.

Župno prelo na Verušiću

Župa Marija Majka Crkve i ove godine organizirala je Župno prelo koje je okupilo mještane ove teritorijalno velike subotičke župe. Po riječima preč. **Željka Šipeka** ova župa pokriva Aleksandrovo (Šandor), Verušić, Bunarić i Šištak, a svi oni ujedinili su se i okupili u dvorani Mjesne zajednice na Verušiću 26. veljače.

U prigodnom programu sudjelovala su vjeronaučna djeca koja su izvela zanimljiv skeč uz pripremu i pomoć

prelo bilo potpuno, zapjevalo se i zaigralo, a za glazbeni dio bio je zadužen ansambl *San*.

»Ideja prela jest druženje, okupiti se i proveseliti u pokladno vrijeme. Ovo je mjesto gdje se i župljani međusobno bolje upoznaju i tako jačaju zajedništvo. Budući da nemamo ulaznice, svatko je dao svoj doprinos, te smo ovo prelo organizirali vlastitim snagama. Župa je dvojezična, hrvatsko-mađarska i većinom vjernici na misama nisu zajedno. Iako smo jezično podijeljeni, ovo je pravi način da pokažemo da možemo i skupa«, kaže preč. Šipek.

Tako su se župnom prelu ove godine priključili i župljani mađarskog govornog područja.

»Naš novi župnik je ove godine prvi puta uključio i mađarsku zajednicu u prelo i svi smo počašćeni ovim činom. Istina, mađarska zajednica u ovoj župi je manja, ali volimo biti dio života naše župe«, kaže župljanica i organizatorica **Hajnalka Illés**.

Po njenim riječima veliki broj župljana se uključio u organizaciju ovogodišnjeg prela. Netko je pomogao priložima, darovima za tombolu, pićem, župljanke su ispekle i donijele slano, a za neizostavne *fanke* pobrinule su se **Marija Kujundžić, Nena Bonić i Mirjana Ivanković Radak**.

Prelo je održano u poslijepodnevним satima, a da nema epidemioloških ograničenja zabava bi potrajala dugo u noć.

Ž. V.

vjeroučiteljice **Zorice Svirčev**. Za najmlađe sudionike prela nije izostala niti revija maski u kojoj su sudjelovala sva djeca, a potom su slijedili zabava i druženje. Kako bi

Maskenbal u Srijemskim Karlovcima

Vesela tradicija maskenbala u Srijemskim Karlovcima i ove je godine okupila karlovačke Hrvate, njihove goste iz Petrovaradina, članove HKPD-a *Jelačić* i ostale prijatelje. Oni su se u subotu, 27. veljače, okupili u Domu Gospe od mira, lijepo uređenom sastajalištu koje se nalazi u dvorištu istoimene čuvene kapele, te su se, uz točno 24 vesele maske i neizostavnu glazbu, družili posljednje pokladne subote.

Kako smo saznali od **Vlaste Malešević**, ravnateljice Župskog zbora Župe Presvetog Trojstva u Srijemskim Karlovcima, koji je neformalni organizator maskenbala, ovo druženje pod maskama ostaje svjedok želje da se karlovački Hrvati, te ostali župljani mjesne župe i njihovi gosti sastaju i vesele u ovoj prigodi.

M. T.

Šokačko veče u Vajskoj

U organizaciji HKU-a *Antun Sorgg* iz Vajske, u subotu, 26. veljače, u restoranu *Bački dvor* na jezeru Provala održano je peto *Šokačko veče*. Predsjednik udruge **Mladen Šimić** pozdravio je okupljene goste i zaželio im dobrodošlicu, a manifestaciju je otvorio župan Vukovarsko-srijemske županije **Damir Dekanić**.

Goste je zabavljao tamburaški sastav *Allegro* iz Vukovara koji je premijerno izveo pjesmu posvećenu Vajskoj – *Ostani mi ponosita*. Djeca odjevena u nošnje dočekivala su goste i djelila im gombice (ukrase), koje su pravile članice sekcije *Vridne ruke*. Članice dječje dramsko-folklorne sekcije kazivale su pjesme iz nove knjige **Josipa Dumendžića**. **Krunoslav Šimunović** iz udruge bio je zadužen za igru iznenađenja, a ove godine parovi su u žlici trebali nositi jaja. Priređena je i tombola s lijepim nagradama.

Iako je zabava zbog epidemioloških mjera bila održana preko dana, organizatori smatraju da je bila više nego uspješna. Plesni podij bio je kontinuirano pun, u nekim trenucima čak i premali.

Vukovarsko-srijemski župan Dekanić je svoj prvi posjet Vajskoj iskoristio i da obiđe *Šokačku kuću*, projekt čiju je realizaciju pomogla upravo ta županija.

Dva dana ranije, udruga *Antun Sorgg* obilježila je i običaj *Debeli* ili *Deb'o četvrtak*. Nakada davno na taj dan jelo se devet puta, jer se smatralo da čovjek tako skuplja energiju za predstojeći post. Posljednje jelo toga dana bile su krafne koje su okupljeni i ovoga puta slasno blagovali.

A. Š.

Lipe i gadne tute u Plavni

Pokladne zabave u Plavni započele su u nedjelju, 27. veljače, kada su svetoj misi u crkvi sv. Jakova apostola nazočile *lipе tute*, djeca obučena u narodnu nošnju. Već sutra selom su prošetale i *gadne tute*, te kad bi na koga naišli tražili bi od njega da klekne i izmoli Oče naš, Zdravo Marijo i Slava Ocu. Tko nije znao, njega bi »išarali« – uprljali po licu.

Pokladni utorak bio je posljednji dan zabave i veselja, te je tako u dvorani Vatrogasnog doma održana pokladna zabava u organizaciji župe sv. Jakova apostola. U Organizacijskom odboru sudjelovali su uz župnika vlč. dr. **Marinka Stantića** i župljani **Siniša Bartulov**, **Ljiljana**

Bartulov, **Igor Probojčević**, te **Marko** i **Tomislav Oto**.

Na početku programa u ime organizatora okupljene, kojih je bilo oko 120, pozdravio je Siniša Bartulov koji je izrazio radost jer je ovaj običaj obnovljen. Ujedno je zahvalio i sponzorima koji su se ove godine odazvali, te je tako zahvaljujući njihovoj širokoj ruci bilo sve osigurano.

Zabavi, koju su mnogi ocijenili odličnom, nazočili su uz župnika i pravoslavni svećenik **Branislav Nijemčević** i župnik susjednih župa iz Vajske i Bođana vlč. **Goran Vilov**.

Za glazbeni dio večeri pobrinuo se ansambl *San* iz Subotice, a kompletna pokladna zabava završena je običajem – »pokapanjem bege(ša)«. Tim činom su završene poklade i započinje vrijeme korizme, molitve i posta.

Ž. V.

***Lijepa lica dobre književnosti!
Nova knjiga u nakladi NIU »Hrvatska riječ«.***

Knjiga se može nabaviti u NIU »Hrvatska riječ« po cijeni od 400 dinara.

Izložba u »pendžeru« Galerije Prve kolonije naive u tehnici slame u Tavankutu

Tavankut – mjesto obnovljenih križeva krajputaša

U »pendžeru« Galerije Prve kolonije naive u tehnici slame u Tavankutu, od jučer (četvrtak, 3. ožujka) može se pogledati izložba fotografija »Tavankut – mjesto obnovljenih križeva krajputaša«. Autorica fotografija je mlada Tavankučanka **Matea Milojević**, koja je uslikala sve postojeće križeve u Donjem i Gornjem Tavankutu, Mirgešu, Čikeriji te pripadajućim atarima. Riječ je o ukupno 21 križu, koji predstavljaju važan dio sakralne materijalne baštine Tavankuta i župe Presvetog srca Isusova.

Izložba je otvorena u okviru programa »Pedeset dvi nedilje tradicijske kulture u Tavankutu«, koji provodi mjesni HKPD **Matija Gubec**. Suorganizator je neformalni pokret *Bunjevački put križa* koji okuplja katoličke vjernike iz zajednice Hrvata u Bačkoj te ima nekoliko ciljeva. Kako navode, prvi je ponovno aktualiziranje i dublje kontekstualiziranje Muke Isusa Krista, kako bi se snažnije osvijestila njezina ne samo veličina nego i značaj koji ona ima za vjernike. Kao drugo, važni se čine i napor da se Muka Gospodinova opredmeti u novim djelima umjetnosti, kako bi relativno zatomičeni segmenti sakralne umjetnosti u zavičaju nekako oživjeli. Kao treće, nastoji se graditi jedna zdrava zauzetost za ono što se smatra vlastito i vrijedno u području sakralne materijalne kulturne baštine.

U okviru ovoga kulturno-vjerskog programa, koji je započeo 2013. godine, okupio se jedan broj kreativnih osoba. Fotograf **Augustin Juriga** i crtač **Ante Rudinski** svoja su umijeća usmjerili na stvaranje opusa na temu Muke; grafički dizajner **Darko Vuković** i grafičar **Aleksandar Botić** izradili su grafike sedam motiva križeva krajputaša. Zahvaljujući naporima č. s. **Mirjam Pandžić** oživljen je i stari način pjevanja tijekom moljenja Puta križa. Vuković

je autor i Križnoga puta, koji je postavljen u crkvi Presvetog Trojstva u Maloj Bosni. **Tomislav Žigmanov** objavio je knjigu haiku pjesama na ovu tematiku. U tiskovinama na hrvatskom jeziku – prije svega tjedniku *Hrvatska riječ* i *Zvoniku*, objavljeno je više desetaka napisa o povijesti ovdašnjih križeva krajputaša. Održano je nekoliko predavanja i tribina o ovome fenomenu. Objavljena je i knjiga – *Bunjevački put križa*, koja u formi molitvenika na govoru ovdašnjih Hrvata – bunjevačkoj ikavici, iznosi razumijevanje Isusove muke »našeg čovjeka« te nalazi sličnosti s vlastitom tragičnošću, čime se na neizravni način približava i, vjerojatno, bolje razumijeva Njegova Muka.

»Prodajom spomenutih umjetnina, 'isprošenih' dodatnih novčanih sredstava i dragovoljnim radom stvorena je materijalna osnova za obnovu devastiranih križeva krajputaša. Naime, u proteklih je 10 godina u okviru ovako osmišljenih nastojanja obnovljeno tridesetak križeva krajputaša u svim područjima gdje naš 'svit' živi. Od toga je desetak obnovljeno na području Tavankuta i njegova 'atara', zahvaljujući i naporima doskorašnjeg župnika **Franje Ivankovića** i brojem ne malog 'virujućeg svita' okupljenih oko našeg 'Bunjevačkog puta križa'. Sve je to pridonijelo da Tavankut danas jest mjesto gdje nema ni jednog od 21 križa koji ne sija i koji se, barem gdje kad, ne okiti cvijećem! Pa ipak, ima ih još nekoliko za podići iznova«, navodi u pratećem tekstu izložbe koji potpisuje jedan od pokretača neformalnog pokreta *Bunjevački put križa* Tomislav Žigmanov.

Izložba fotografija »Tavankut – mjesto obnovljenih križeva krajputaša« bit će postavljena do četvrtka, 10. ožujka, a može se pogledati i na Facebooku.

D. B. P.

Biskupi pozivaju na molitvu i post

Sredovite skupštine Caritasa Srbije, koja je održana 28. veljače u Ordinarijatu Beogradske nadbiskupije upućen je poziv da se zajedno moli za mir.

Na skupštini u sazivu novog ravnatelja o. **Mihaia Gherghela** i nacionalnog koordinатора **Darka Tota** sudjelovali su i biskupi Srbije: zrenjaninski biskup i predsjednik Međunarodne biskupske konferencije sv. Ćirila i Metoda **Ladislav Német**, beogradski nadbiskup i metropolit **Stanislav Hočevar**, biskup Eparhije sv. Nikole – Ruski Krstur **Đura Džudžar**, srijemski biskup **Đuro Gašparović**, subotički biskup **Slavko Večerin**, srijemski biskup koadjutor **Fabijan Svalina**, kao i generalni tajnik Međunarodne biskupske konferencije vlč. **Róbert Pastyik**.

Predstavnici Caritasa Srbije, kako prenosi IKA, izvijestili su o svom prošlogodišnjem radu i izložili svoje strateške ciljeve i planove za naredno dvogodišnje razdoblje.

Katolički biskupi u Srbiji izrazili su svoju veliku zabrinutost i tjeskobu i uputili poziv svim vjernicima dobre volje da postom, pokorom i molitvom rade na promicanju mira. Jednoglasno su uputili poziv vjernicima, svećenicima, redovnicima i redovnicama da u nedjelju, 13. ožujka, zajedno mole za mir i što skorije okončanje rata u Ukrajini. Sva milostinja koja će se toga dana prikupiti na euharistijskim slavljinama, putem Caritasa Srbije bit će proslijeđena žrtvama rata te prognanicima i izbjeglicama iz Ukrajine.

Duhovna obnova za sedmake i osmake

Korak ispred

Subotički oratorij organizirao je proteklog vikenda, od 25. do 27. veljače, duhovnu obnovu za učenike sedmih i osmih razreda, koja je počela u petak u večernjim satima, a završila u nedjelju popodne.

Tema susreta bila je »Prevari svijet prije nego on prevari tebe«, a razgovaralo se o porocima, ovisnostima i sličnim stvarima koje svijet danas nudi mladima kao lošu i prividnu sreću.

»Program koji smo imali je uobičajen. Imali smo predavanje, rad u skupinama, igre, slobodno vrijeme, svetu misu, klanjanje i jasno uz sve to i u svakom momentu druženje«, priča jedan od devet animatora **Vedran Peić**.

Duhovna obnova je održana u župi Marija Majka Crkve u Aleksandrovu, a izuzetni domaćin, kakvog su ga mladi opisali bio je preč. **Željko Šipek**. Predavač na spomenutu temu bio je župnik iz Đurđina vlč. **Danijel Katačić**. Sudionicima oratorija, kao i animatorima, na raspolaganju za svetu ispovijed bio vlč. **Dražen Skenderović**.

Na oratoriju je proteklog vikenda sudjelovalo 20 sedmaka i osmaka, a svi oni došli su iz subotičkih župa, te iz Đurđina i Žednika. Kao i svaki oratorij, polaznici su i ovaj ocijenili odličnim i poželjeli da ih bude više.

»Na duhovnoj obnovi mi je bilo jako lijepo. Bilo mi je drago što sam bila s vršnjacima i što smo se družili. Osim druženja, imali smo i radionice na kojima smo razgovarali o problemima naših vršnjaka, o alkoholu, drogi, kockanju i drugim ovisnostima. Ono što mi se posebno urezalo i po čemu ću pamtit i ovaj oratorij je razgovor s animatorima, te klanjanje koje je održano u subotu navečer«, kaže učenica sedmog razreda **Lea Molnar** i dodaje kako su svi aktivno sudjelovali na svetoj misi, pjevajući, svirajući, čitajući Božju riječ.

Ono što je Lea još napomenula jest da bi voljela da je bilo još više sudionika i da svi skupa mogu kroz druženje

i zabavu naučiti puno toga korisnog za njihov budući život.

»U tom okruženju se osjećam kao da smo svi povezani u zajednici s Bogom. Osjećam se ispunjenom. Voljela bih da ovakvih susreta ima više«, rekla je.

Gotovo isto mišljenje ima i **Karlo Kujundžić**, također učenik sedmog razreda koji je rekao da je na oratoriju bilo odlično.

»Igrali smo se, družili, sudjelovali na sv. misi i klanjanju, te imali duhovne radionice. Najviše od svega mi se dopao rad u skupinama. Ovom prilikom stekao sam nove prijatelje, a stara poznanstva učvrstio. Rado ću doći i sljedeći puta«, poručio je Karlo.

Za vrijeme duhovne obnove sudionici su imali osiguran smještaj i hranu, te su tako tijekom cijelog dana uživali u zajedništvu koje će, kako su rekli, još dugo pamtit.

Ž. V.

Molitvena inicijativa

Molitvena inicijativa, 40 dana za život započinje korizmom, 2. ožujka, i trajat će do 10. travnja. Tijekom inicijative molit će se na sljedeće nakane: za zaštitu nerođenih beba; za prestanak pobačaja; za liječničko osoblje; za sve koje na duši nose rane pobačaja.

Geslo ovogodišnje inicijative je »U predvečerje svog života, bit ćeš pitan o ljubavi« (sv. Ivan od Križa). Molitva na nakane Inicijative bit će radnima danima (od ponedjeljka do petka) od 18 do 19 sati u kapeli Crne Gospe kod franjevac, a subotom i nedjeljom u franjevačkoj crkvi u Subotici od 8 do 9 sati. Svete mise na nakane Inicijative bit će slavljene i u kapeli Radio Marije svakog utorka u korizmi, ujutro u 7 sati.

Inicijativa u Novom Sadu će trajati u istom vremenskom periodu i to svakoga dana od 21 do 22 sata ispred klinike za ginekologiju i akušerstvo *Betanija*.

.....

Zaručnički tečaj

Zaručnički tečaj, kao priprava za sve one koji se namjeravaju vjenčati ove godine, počinje 14. ožujka i traje tjedan dana. Početak je svakoga dana u 19.30 sati u Harambašićevoj 7 u Subotici.

.....

U susret blagdanima

- 6. ožujka – Prva korizmena nedjelja (Čista)
- 7. ožujka – Perpetua i Felicita
- 13. ožujka – Druga korizmena nedjelja (Pačista)
- 14. ožujka – Matilda
- 19. ožujka – sv. Josip
- 25. ožujka – Navještenje Gospodino – Blagovijest

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Korizma

Na Pepelnicu započela je još jedna korizma, vrijeme molitve, posta i dobrih djela, kojima se želimo što bolje pripremiti za najveći kršćanski blagdan – Uskrs. Čin pepeljenja označava početak naše pripreve. U davna vremena su se pokornici posipali pepelom i oblačili u kostrijet. Time su željeli priznati svoje grijehe i izraziti želju za promjenom. Tako i kršćanin na samom početku korizme pepeleći se priznaje svoju grješnost, ali i izražava želju za obraćenjem.

Tijelo je prah, a duša je vječna

Svećenik dok vjernika posipa pepelom govori: »Spomeni se, čovječe da si prah i da ćeš se u prah pretvoriti« ili »Obratite se i vjerujte evanđelju«. I jedan i drugi izraz uz sam čin pepeljenja nose za vjernika snažnu poruku. Prvi nas podsjeća na prolaznost našega života i svega onoga što u ovome svijetu postoji. Bog je čovjeka oblikovao od praha zemaljskog, ali je čovjekom postao tek kada mu je udahnuo dah života. Taj dah života je naša duša koja živi vječno, a ono što je od zemlje u zemlju se i vraća. Stoga naša briga treba biti usmjerena više na ono što je vječno, a manje na ono što nestaje. Pa nas liturgija Pepelnice podsjeća da često živimo usmjereni na pogriješne vrijednosti. Ugađamo tijelu, a dušu zapuštamo. Suviše smo orijentirani na ovozemaljsko, zaboravljajući da je sve prolazno i da ćemo s ovog svijeta otići, kao što smo na njega i došli, praznih ruku, u materijalnom smislu. Pred Boga ćemo donijeti samo svoja djela. A njega će zanimati koliko je bilo ljubavi u onome što smo činili, koliko smo bili spremni na žrtvu, koliko smo se u njega pouzdavali i jesmo li živjeli oslanjajući se na njega. Kada naše tijelo postane prah i sve tjelesno što smo stekli postat će bez-

vrijedno, a jedino važno bit će na koji smo način proživjeli zemaljski život.

Težak je put obraćenja

Dok se pripremamo za proslavu Isusova uskrsnuća, kojim proslavljamo i naše spasenje, korizma nas opominje da je spasenje i u našim rukama. Bog nam ga dariva, ali nam ga ne nameće. Zato i mi moramo učiniti korak prema Bogu i taj dar prihvatiti.

Božji dar spasenja prihvaćamo kada se obratimo i vjerujemo evanđelju. Čovjek koji se želi obratiti je onaj koji je postao svjestan svoje grješnosti i potrebe za mijenjanjem. To je najteži dio puta u procesu obraćenja, priznati samome sebi da ne živim dobro, da ne ljubim dovoljno, da sam egocentričan i sebičan. Kada čovjek bude sposoban na takav način pogledati sebe, postaje sposoban obratiti se. A to ne možemo sami, za to nam je potreban Bog. Čovjek kada sam sebe gleda uvijek je sebi dobar i sve što radi je najbolje. Međutim, kada se susretne s Bogom, sve počinje gledati drugim očima, pa i sebe samoga. Zapravo, Bog čovjeku otvara oči i on teka tada stvari sagledava onakvima kakve jesu, pa tako i svoju grješnost. A kada postane svjestan svoje grješnosti, želi okrenuti novi list u svome životu, a to je obraćenje.

Obraćenje je teško. Ono zahtijeva čvrstu vjeru i ustrajnost. Prepuno je iskušenja, jer nas đavao želi slomiti, kao što je i Isusa kušao u pustinji. Ali, molitva nam daje snagu, ona nas povezuje s Bogom i tada znamo da je svaka kušnja prolazna, a da ustrajnost znači prihvatiti spasenje.

Korizma je tek započela, neka nam ne prođe u površnim pobožnostima i postovima s pogrešnim nakanama, nego neka nam bude istinsko vrijeme obraćenja koje će nas približiti Kristu.

Zaokreniti svatovi u Beregu

Dok traju poklade sve je moguće i sve je dozvoljeno, pa i *zaokreniti svatovi*. Svatovi su to sa snašom i s đuvegijom, s čaušima, svekrom i svekrvom, veselim gostima, svircima. Skoro kao pravi svatovi, osim što su uloge zamijenjene, ili što bi rekli u Beregu: *zaokrenite*. Pa kad se već tako zaokrenilo, zašto bivši predsjednik mjesne hrvatske udruge **Marin Katačić** ne bi mogao biti snaša, **Janja Balatinac** đuvegija, sadašnji predsjednik udruge **Milorad Stojnić** svekrva, **Julijana Krizmanić** svekar, **Vlatko Krizmanić** glavna teta košuljara? Poklade su, nije im zamjeriti.

Z. V.

Običaji vezani uz Čistu srijedu

Post kojem je prethodilo ribanje

Na Čistu sridu za ručak je bilo suve pogače i krumpira u kori, a za užnu je bilo samo soparne – paradičkom čorbe s kidanim krpicama – čipetkama

Poklade su iza nas, kao i Čista srijeda ili Pepelnica, ali kako bismo ovaj gotovo zaboravljeni običaj sačuvali, valja se osvrnuti na Čistu srijedu koja je sama po sebi imala svoje ustaljene i prepoznatljive sadržaje. Iako se običaji znaju razlikovati od mjesta do mjesta, ovoga puta su na više teritorija (Subotica i okolna sela, Sombor i okolni salaši) gotovo isti.

Jedan od specifičnih običaja na Čistu srijedu, a to najbolje znaju *reduše*, jeste iskuhavanje posuđa, lonaca, plehova, kuhača... Svega što je imalo dodira s masnom hranom. Sve to iskuhavallo se i ribalo, čistilo od masnoće i čađi.

Običaji koji se neće vratiti

»Dobro se sićam kad sam bila mala, kako je majka iskuhavala sude u velikom kotlu i ribala pepelom i čutkom do iznemoglosti. Mi, koji smo tad bili dica smo se tom znali i smijati, al majka nije odustajala. Ona je to zdušno radila, a mi nismo mogli baš svatit majkinu ozbiljnost«, prisjeća se **Marija Vidaković** i dodaje kako je vrijeme bilo drugačije i da se puno toga više poštivalo i pazilo nego danas.

»Čista srida je bila poseban dan, post i nemrs i zdravo smo pazili šta se ide. Bilo je suve pogače, soparne paradičkom čorbe i krumpira u kori. Velik je post bio na Čistu sridu, al se cile korizme pazilo šta će se ist. U ponudi su bili krumpiri u kori, proja od prikrupe i eventualno nasuvo s jajima. Nije bilo ni krumpirom nasuva, jel je sa zaprškom«, priča nam Marija.

Ovu priču potvrdila je i **Jasna Kujundžić**, koja, kao i njena mama, već ovaj običaj nisu provodile u djelo, ali je majka **Marija Stantić** itekako *iskuhavala sude*.

»Nisam nikad to radila, al iz maminog divana znam da je majka sude iskuhavala već u utorak, za vrime poklada, kako bi već na Čistu sridu sve bilo spremno. Sudi su bili masni, jel se kuvalo na masti, al isto tako su bili i čađavi od kuvanja. Kuvalo se na ziđanom šporelju, a pepelom se najbolje skida ono umrčeno. Na Čistu sridu majka je

ujtru za ručak pekla suve pogače i krumpira u kori, a za užnu je bilo samo soparne, paradičkom čorbe s kidanim krpicama – čipetkama», priča sugovornica koja i sama pazi što je na stolu tijekom posta.

Postilo se i sušilo

Običaj iskuhavanja posuđa u knjizi *Garavi salaši* opisuje i autorica **Katarina Firanj** iz Sombora, točnije iz Nenadića, koja zapisuje običaje koji su bili namijenjeni na Čistu sridu.

»Kad je osvanila Čista srida, kogod od salašara je išo s koli jel saonicama u varoš u crkvu na pepisanje, a žene su kod kuće poradile svoje poslove pa su se laćale pranja i ribanja sudi. Stari adet je bio na salašu da se sve što je od masnoće oriba i opere, jer nastaje veliki post. U lušiji od pepela su se okuvali veliki cripani lonci, ribale se dobro tućane krastole, ogrebale naćve, daska i oklagija, pa tepcije i drugi sudi da ne bi digot bilo masnoće, a načimani su lončići s maslom jer su na maslu kuvali osim nediljom i svecom. Tog dana su stari sušili – samo dvared na dan o vodi i kruvu, a kasniji godina se ilo čitavog pečenog krumpira i bundeva, kokali su kokice jel kuvali kuruze u zrnu.«

O jelu na Čistu srijedu, koje nije bilo obilno, ispričala nam je i **Blaženka Cvijanov**, koja se također sjeća iskuhavanja posuđa, ribanja s čutkom i lugom (pepelom).

»Neizostavna je bila suva pogača. To se i danas mož ispeć. Tu ide samo voda, so i brašno, al nikad nije taka ko kad se u užarenoj peći peče. Kod nas je vladalo pravilo da se ujtru išlo u crkvu na pepeljanje. Jasno, nismo svi išli, al onaj ko je mogo jeste. Mi mlađi smo obično išli na put križa u selo, u tri sata poslipodne i onda je bila propovid, a stariji su sridom el petkom išli u varoš na misu i korizmenu propovid«, priča sugovornica i kaže kako se i danas drži posta kao nekad: »Uz suvu pogaču bilo je krumpira u kori, soparne čorbe i znali smo uz krumpire metnit peć i i bundeve. Mama i bači, kako smo zvali oca, su zdravo pazili na post u korizmi. Prve nedilje se nije ilo mesa. Mama je uvik kuvala gra čorbe i gembete – to je sos od paradičke s kuvanim jajima. Uz to je prve nedilje korizme obavezno bilo i pogače s makom, sa sirom... I ostali dana u korizmi se pazilo na ilo. Ilo se tućenog sira, krumpira, jaja, često smo pucali kokice, el kuvali kuruza, bilo je raznog variva, graška, palente... Korizmu pamtim i po tom da smo svako veče zajedno molili krunicu, i to klečečki. Znalo je tu bit i smija i zadirkivanja, pa su nas mama i bači i ružili, al uvik kad se molilo je koga od dice uvario smij. Nakon krunice bi bači sio kraj lampaša i čito nam *Gričku vješticu*, koja je onda izlazila u nastavcima. Bilo nas je desetero dice, pa bi svi posidali okolo i čekali da vidimo šta će bit dalje. Znali smo se i šickat, a bači je uvik imo kuruza u džepovima, pa nas je i pobedio, e to već nismo volili«, prisjeća se Blaženka.

Sve sugovornice koje su različitih godina i iz različitih mjesta više ne iskuhavaju posuđe, niti ga čiste pepelom. Tako možemo zaključiti da je danas *katlanku na avliji* u koju se ložilo i iskuhavalu posuđe jednostavno zamijenila perilica posuđa.

Ž. V.

Tragovi starih vila uz prugu

Kada je 1869. godine prošao prvi vlak kroz Palić ka Subotici, vile građene uz prugu imale su reprezentativne lokacije s pogledom na suvremeno prometno sredstvo, što se vidi po položaju trijemova na ljetnikovcima postavljanim upravo s pogledom ka tračnicama i vlakovima. Ostalo je malo takvih povijesnih svjedočaja, tj. građevina uz prugu iz tog ranog perioda razvoja banjskog ljetovališta i nadaleko poznatog kupališta Palić. Možda će opet dobiti na atraktivnosti po završetku obnove ove pruge, što je u tijeku. Na gornjoj fotografiji dijela karte Palića iz 1888. godine vidi se položaj vila prvih uz prugu. U to vrijeme bilo ih je tri s desne strane gledano u pravcu Subotice.

Stare vile uz prugu (tj. ostaci ili plac
cevi na kojima su postojale) danas su
pred pogledima samo onih ljudi koji
tamo, ili u blizini stanuju, a turistima
i izletnicima su nedostupne, jer su
»odsječene« od uobičajenih turistič-
kih staza, kao i prometnica. Nalaze se

neposredno uz prugu, na području između Zoološkog vrta i Horgoškog puta, s prilazom improviziranim uličicama i stazama, nastalim samo u svrhu pristupa kućevlasnika. Nekada nije bilo tako. Još i prije stotinu godina (što se vidi na karti iz 1928. godine), a kamoli ranije, iz današnje Krfske ulice (u kojoj se nalazi upravna zgrada Zoološkog vrta) moglo se preko pruge prijeći u Lastovsku ulicu i njome izići na Horgoški put, te je bilo pristupa cijelom tom mini naselju uz prugu. Kada je prije nekoliko desetljeća obnovljen pružni nasip za tračnice, izdignut je za oko jedan metar i dvije spomenute ulice su razdvojene, a ovo malo naselje je ostalo »u sjeni«. Ali dvorišta i dalje imaju ulazne pješačke kapije postavljene prema pruzi, po onim prvotnim postavkama. Mada s te strane nemaju ni put ni trotoar.

Tih nekoliko ljetnikovaca građenih neposredno uz prugu, vremenom su raznim građevinskim intervencijama izgubili na autentičnosti ili su potpuno ružinirani. Bilo je i neželjenog rušenja prije pola stoljeća, kada je visoki platan u nevremenu pao na vilu i uništio krov i zidove. Kao svjedočanstvo o njenom izgledu ostala je samo fotografija stara pedesetak godina, u albumu obitelji **Barašić** (u prilogu).

Klotild – Zorka

Početkom dvadesetog stoljeća prva tvornica teške kemijske industrije na prostoru Vojvodine bila je *Klotild*, osnovana 1904. godine od istoimenog Prvog mađarskog društva za kemijsku industriju a.d. iz Budimpešte. U nastojanju razvijanja potencijala lokalne industrije gradske vlasti Subotice izašle su u susret molbi ove renomirane tvrtke i na osnovu odluke 151/1904 iste godine joj besplatno ustupile 17 jutara zemlje pored Halaškog puta između željezničkih pruga za Baju i Sombor. Zauzvrat, *Klotild* se obvezao na ulaganje barem 600.000 kruna u izgradnju budućih tvorničkih pogona i zapošljavanje do 200 radnika. Prva proizvodnja sumporosne kiseline je počela 1906. godine; bio je to prvi proizvodni pogon u jugoistočnoj Europi, a vrijeme će pokazati kako je prvobitna poslovna ideja ubrzo prerasla u svojevrsnog kemijskog giganta na prostorima država koje će se smjenjivati na ovim prostorima. Uvođenjem nove tehnologije i rekonstrukcijom postojećih postrojenja 1912. (diskontinualni, mehanizirani proces) tvornica se ubrzano razvija i višestruko premašuje nekadašnju početnu godišnju proizvodnju (30.000 l slabe sumporne kiseline). U sljedeće dvije godine, do početka Prvog svjetskog rata, *Klotild* se na tržištu pozicionira kao veliki proizvođač umjetnog gnojiva, sumporne kiseline i brojnih drugih kemijskih produkata. Kapitulacijom i raspadom Monarhije i tvrtka se raspada na nekoliko dijelova. *Klotild* zbog sudjelovanja stranog kapitala odlazi pod sekvestar, a njegova uspješna subotička filijala dobiva novo ime – »*Zorka*, Prvo jugoslavensko društvo za kemičnu industriju na dionice u Zagrebu«, gdje je i službeno registrirana 30. rujna 1920. godine. Zbog velikog strateškog potencijala i raznovrsnosti proizvodnje raznih kemijsko-industrijskih produkata tvornica pod novim imenom je, zahvaljujući svom dioničarskom načinu uspostave upravne vlasti, ubrzo zainteresirala brojne utjecajne ljude tadašnjeg jugoslavenskog društva, ali i strane dioničare. Među njima su primjerice bili: **Fischl**, bankar iz Beča; **Josip Herz**, generalni direktor *Clotilda* iz Budimpešte; barun **Viktor Lippe** iz Beča; grof **Stanislav Lubinski**, generalni direktor Narodne banke iz Zagreba; **Milan Ivanić** iz Zagreba; dr. **Franjo Poljak**, ministar izgradnje; **Kosta Dragutin Riznić**, predsjednik Trgovačke komore iz Beograda; dr. **Ivan Tavčar**, gradonačelnik Ljubljane.

»(...) U tom periodu započinje se s proizvodnjom i novih artikala, sone kiseline (500 t godišnje), željeznog sulfata i gorke soli, a od 1924. godine i plavog kamena, koji postaje nosilac ekonomske snage *Zorke*. Plavi kamen je služio za proizvodnju širokog asortimana sredstava za zaštitu bilja, ortosana, bakarnog kreča, bakarnog oksil-

klorida, sulikol, arsokola i sfinksa. Već 1924. godine *Zorka* ulazi u češki koncern – Društvo za kemijsku i metaluršku proizvodnju u Assigu (Verein für chemische und metalurgische Produstin – Aussig), koji je pružio u svoje ruke kontrolni paket akcija, a time i upravu nad tvornicom. Dominacija ovog koncerna u europskoj kemijskoj industriji zasnivala se na čehoslovačkom kapitalu i vezama Čehoslovačke s francusko-belgijskom kemijskom industrijom. Time razvoj ove industrije biva zasnovan na financiranju od strane stranog kapitala...«, cjelokupnu situaciju u svezi ubrzanog razvoja *Zorke*

pojašnjava **Stevan Mačković** u svojoj knjizi *Industrija i industrijalci Subotice (1918. – 1941.)* zahvaljujući kojoj je i nastala ova priča.

U godinama svoga daljnjeg poslovanja u subotičkoj filijali tvrtke koja je sjedište sve do 1936. godine imala u Zagrebu, a potom je preselila u Beograd, proizvodila se izrazito strateška važna sumporna kiselina. Kao što je opće poznato, ona je važan sastojak pri izradi eksploziva, te je stoga *Zorka* imala status važnosti u potrebi potencijalne organizacije obrane države. Zbog nužnosti efikasnije organizacije željezničkog transporta svoga proizvodnoga asortimana *Zorka* je imala vlastitu željezničku postaju, a širenje proizvodnog pogona pridonijelo je i širenju zgrada i objekata u sklopu tvorničkog kompleksa. Izgrađeno je 15 stambenih zgrada za stanovanje uposlenih službenika koji su pak radili u 14 uredskih prostorija, a popis tvorničkih postrojenja sadržavao je i 6 radionica, 6 magazina, 3 magazina za sirovine, kao i 11 specijaliziranih prostorija za njihovu preradu. Tvornica je uspješno radila sve do početka Drugog svjetskog rata, a rad je nastavljen i tijekom ratnih godina pod upravom mađarskih vlasti. Nakon oslobođenja *Zorka* je bila u statusu društvene tvrtke, ali se rješenjem Fi 263 iz 1947. godine njezin status mijenja u klasifikaciju državnog vlasništva.

D. P.

Pokladni maskenbal u Monoštoru

Pokladni maskenbal u Monoštoru održan je 27. veljače u organizaciji KUDH-a *Bodrog*. U skladu s epidemiološkim mjerama organizatori su, nakon prošlogodišnje pauze, nastavili s tradicijskom manifestacijom. Na maskenbal su stigle princeze, kraljice, nogometaši i ostali sportaši, vatrogasci, mišići... a organizatori su za sve sudionike pripremili zahvalnice.

Bilo je i onih koji su se dugo i iscrpno pripremali te su zasluženno osvojili neku od prve tri nagrade. Tako su prvo mjesto i simpatije publike ponijeli **Anja i Leo Šeremešić** kao »aparati slatkiša i slaniša«, drugo mjesto pripalo je gusaru, a iza maske se krio **Oliver Benić**, treće mjesto odnio je anđelak, odnosno **Petra Šarković**.

I stariji su se zabavili, a pravi spektakl je bio kada se pojavila venecijanska kraljica – **Miljana Kovač Gladović**, koja je sasvim zasluženno osvojila prvo mjesto u starijoj kategoriji. Ples je bio zanimljiviji uz kostim »opasne baki-ce« **Ružice Marijanović** u zajedništvu s Crvenkapicom **Sarom Marijanović** i lovcem **Lukom Marijanovićem**. Ovaj trio osvojio je veliko drugo mjesto. Treće mjesto, ali i srca mnogih, osvojile su mame **Anita Đipanov-Marijanović**, **Biljana Ivakić-Đipanov** i **Sonja Periškić-Pejak** sa svojom dječicom i kostimima zeke, pčelica i leptirica.

Nagrađenim maskama diplome je dodijelila članica žirija, asistentica u obrazovanju pri HNV-u **Nataša Stipančević**. Uz ples, igru i glazbu mnoge je obradovala i tombola.

Maskenbal i u Nazoru

Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo *Vladimir Nazor* iz Sombora organiziralo je maskenbal za najmlađe. Pozivu organizatora odazvalo se tridesetak djece koji su došli u pratnji roditelja. Svoju masku djeca su pokazala tijekom

revije maski, gdje je svatko ponaosob predstavljen, a kreativnost i hrabrost nagradila je okupljena publika. Tako su Sombor 28. veljače posjetili i Indijanci, mumije, lovci, leptirice, zatvorenici, Mini Maus, vještice, Meksikanac, kraljevine, majstori i drugi neobični likovi koji se pojavljuju samo tijekom pokladnog vremena.

Maškare u Starčevu

Udruga banatskih Hrvata iz Starčeva okupila je članove dječje radionice u Starčevu koji su 27. veljače obilježili prvi pokladni dan koji se u ovom mjestu tradicionalno naziva »mali agovi«.

U planu maskenbala bio je obilazak po kućama, ali po riječima voditeljice radionice **Jelene Šic** vremenski uvjeti nisu dozvolili, te su djeca kratko prodefilirala po trgu i pokalaza svoje maske.

»Maske bi po pravilu trebale biti strašne, ali sam odlučila ove godine da budemo malo veseliji. S tim strašnim maskama po predaji se tjera zima, ali budući da imamo i manje djece odlučili smo bojama i šarenilom prizvati proljeće«, kaže Jelena Šic i pojašnjava kako su maske izrađene u spomenutoj dječjoj radionici, a ove godine su se opredijelili za slikare.

Bojama su ukasili svoje bijele majice, te su imali neizostavne klepetuše (zvona). Po riječima sugovornice, u ovoj dječjoj radionici prisutna su samo djeca članova Udruge, a postoji želja za proširenjem.

Ž. V.

Maskenbal u Bregu

U OŠ *Moša Pijade* u Bregu 25. veljače održan je maskenbal na kom su sudjelovali učenici nižih razreda (od 1. do 4.) i djeca vrtićkog uzrasta. Budući

da se vrtić nalazi u zgradi škole, stariji prijatelji su i vrtićance pozvali na druženje pod maskama. Tako su na maskenbalu nazočile vile, kraljevine, princeze, klaunovi, vještice, poznati likovi iz crtića, liječnici i brojne druge životinje i super junaci. Kreativnosti i mašte nije nedostajalo, a uz reviju maski nije izostao niti ples i zabava.

Ž. V.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Lusija Rac Petin**

IDEM U ŠKOLU: OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica – 2. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: nemam

VOLIM: školu

NE VOLIM: raspust

U SLOBODNO VRIJEME: igram igrice

NAJ PREDMET: matematika

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: policajka ili pjevačica

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, vranogosi, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmo-mjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m². Kao i zemlju 1h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormari i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Proizivki u Subotici (42 kvm, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karadorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru **prodajem** kompletno završenu veću katnicu sa suteronom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Prodajem motokultivator *gorenje muta* 8 ks, s dizel motorom, frezom širine 60 cm i kosilicom za travu širine 105 cm. Sve je ispravno. Tel.: 063-351-582.

Prodajem kuću za odmor, 40 m² na placu od 500 m², na Hvaru, s dvije sobe, kuhinjom i kupatilom, s namještajem. Kuća je 13 km od Sućuraja, 100 km od glavnog puta. Do mora je 1 km ili 2,2 km. Cijena 45.000 eura. Tel.: 062 205973.

Dostupna elektronska prijava za upis djece u PU Naša radost, natječaj u travnju

Preko portala eUprava roditeljima je omogućeno da prijave djecu za upis u PU *Naša radost* u Subotici. Iz ove ustanove navode da će se prijave razmatrati u travnju, kada će i biti objavljen natječaj za upis.

Usluga »evrtić« omogućava roditeljima da elektronskim putem, preko portala eUprava, prijave dijete za upis u Predškolsku ustanovu *Naša radost*. Elektronsko podnošenje prijave vrši se jednostavnim popunjavanjem elektronskog obrasca. Ukoliko se prijava podnese na ovaj način, nije potrebno prilagati dokumente, jer službenici po službenoj dužnosti pribavljaju neophodne podatke.

Natječaj se odnosi samo na djecu koja do sada nisu pohađala PU *Naša radost*.

Natječaj se ne odnosi na predškolce, jer oni po zakonu moraju pohađati predškolski pripremni program i za njih mora biti mjesta.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji VAŽI DO 8. 3. 2022.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga *CroArt* prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge.

Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218; e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC *Bunjevačko kolo*, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

ILI-ILI

AKCIJA

do 30. 04. 2021.

Priključenje **BESPLATNO**

+ Birate između:

- 6 meseci po 1 dinar ili
- 12 meseci sa 50% popusta

AT

Astra Telekom

011 44 22 009

Demoni i opsjednuti u Somboru u 18. stoljeću

Opsjednute osobe koje su dospjele do fra **Roka** i koje je on primio na liječenje, po nekoj procjeni na osnovu stručne literature njihovi znakovi opsjednuća bili su više tema psihičke opsjednutosti negoli istinsko demonsko opsjednuće. Ta skepsa se pojavila i među stanovnicima Sombora. Jedan dio stanovnika jako je bio protiv svega onog što se događalo oko fra Roka i oko somborskog franjevačkog samostana. Osobe koje su na to skeptično gledale nisu bile samo ljudi izvana nego je bilo i sumnjivih od početka i u samostanu. Vidimo jednu jaku polarizaciju među redovnicima koja se

vremenom dosta jako osjetila i izašla u javnost. Fra Roko je više puta grdio svoju subraću da ne vjeruju u istinitost opsjednuća i da opsjednute osobe smatraju običnim duhovnim bolesnicima. Jedan dio njegove subraće u somborskom samostanu smatrali su da dotične gospođe koje se pojavljuju tražeći pomoć fra Roka imaju đavolsko ponašanje ali nisu opsjednute. Još su tvrdili da te gospođe koriste đavolska sredstva za postizanje svojih ciljeva, ali ipak tragova opsjednuća oni ne vide. Sam fra Roko je tvrdio da sve te osobe koje dolaze kod njega tražiti pomoć ne mogu se svrstati u jednu kategoriju, ne vidi se na svakom istinska opsjednutost. Fra Roko je smatrao da neke osobe nisu opsjednute nego ih demon obilazi tražeći pravi moment. Smatrao je da demoni uznemiruju ljude, zato se ponašaju tako čudno, na osnovu toga je sastavio kategorije. Tvrdio je da svim tim ljudima, neovisno u koju kategoriju spadaju, on zna lijek i da im želi pomoći.

Vidimo da se fra Roko ozbiljno bavio demonologijom. Imao je ozbiljnu literaturu u svezi toga koja je u tom vre-

menu bila dosta skromna. Pokušavao je stručno, na osnovu primjera koji su bili u Somboru, razraditi i usavršiti demonologiju. Jako su ga zanimali vanjski napadi demona, koji su se događali navečer, i dosta se bavio osobama koje su pomagale demonima. Po njegovom mišljenju neke osobe su imale zadatak bacanja prokletstva, dakle surađivali su s demonima, zlim silama. Nakon takvih izjava mnogi su ga s velikom dozom skepse promatrali, ali vidimo i njegovu veliku i sigurnu podršku. U pozadini svih događanja fra Roko je držao predavanja na temu demonologije. Budući da je bio propovjednik u crkvi, vjernici su u njegovim propovjedima nevezano uz blagdan ili priliku čuli o temi opsjednuća i demonskog djelovanja u svijetu.

Trebamo znati da su u 18. stoljeću pojedine bolesti, kao što su mentalni poremećaj, melankolija, histerija, psihičke bolesti i tome slično smatrane na način da su one nadnaravnog porijekla. Budući da se nisu adekvatno liječile, gradske vlasti su djelovanje fra Roka smatrale veoma korisnim. Njegov utjecaj je bio tako velik da su se svi ti ljudi s raznim problemima smirili i vratili se u svoju životnu ravnotežu ne dirajući i ne ometajući javni red i mir. Naravno da se zbog toga grad nije htio osloboditi fra Roka.

Zanimljivo je da se u tekstovima, pismima fra Roka demoni pojavljuju kao osobe koje imaju svoj entitet, koje su bile dio svakodnevnog somborskog života. Pojavljuje se jedan demon pod imenom Hassan, koji je živio u vodi i to u Dunavu. Neki demoni su sebe nazivali psima, a njihov vođa je bio Usein. Fra Roko je ipak tvrdio da demoni ne žele otkriti sebe, zbog toga se malo imena moglo saznati. Njihovu istinitost je potvrđivao tajnama koje su mu demoni odavali prilikom egzorcizma. Fra Roko je smatrao da su demoni bili duboko upleteni u društveni život grada. A u njihovu prisutnost nijednog trenutka nije sumnjao. Fra Roko je sprječavanje njegovog djelovanja također smatrao demonskim činom.

Djelovanje somborskih demona odgovaralo je cilju fra Roka Smendrovića. Argumentiranjem o njihovom postojanju htio je zapravo zacementirati svoj boravak i opstanak u Somboru. Kako je izgledao njegov odlazak iz grada, ne znamo. Ne znamo ni što se dogodilo s demonima nakon njegovog odlaska iz grada. Jesu li su ostali? Ili ih je odnio sa sobom u sebi?

(tekst sastavljen na osnovu knjige **Dániela Bártha** *A zombori ördögűző*, Budapest, 2016.)

Kraj

Velike pobjede *Osijeka* i *Rijeke*

Favoriti na koljenima

Iako se mnogo spekuliralo pred dva velika derbija, a mnogo veće šanse davane velikanima hrvatskog nogometa *Dinamu* i *Hajduku*, na koncu su se radovali *Osijek* i *Rijeka*. Nakon 25. kola novi lider je momčad koju predvodi najbolji hrvatski trener današnjice – **Nenad Bjelica**.

Hajduk – Rijeka 1:3

Pobjedom na svom Poljudu imao je »majstor s mora« veliku priliku približiti se samom vrhu tablice, ali *Rijeka* je naprosto bila bolja. U svim elementima nogometne igre, a ponajviše u golovima. Njeni napadači su iskoristili smušenost *Hajdukove* obrane, nesigurnih stopera **Katića** i **Ferroa** i posve indisponiranog vratara **Subašića** i tri

lopte su završile u mreži domaćina. Počasni pogodak za *Hajduk* zabio je, tko bi drugi, **Livaja** nakon požrtvornog skoka i udarca glavom nakon kojeg je naletio na vratnicu protivničkog gola. Riječani su s tri velika boda skočili na treće mjesto, no mnogo je važnije što su se ponovno, posve ravnopravno, uključili u borbu za naslov.

Osijek – Dinamo 1:0

Iako domaćin, realno *Osijek* nije bio glavni favorit derbi susreta protiv *Dinama*, osobito nakon ispadanja *modrih* iz Europe i potpunog fokusa na domaće prvenstvo. Ipak, čini se gledajući sada sa strane, veliki boj protiv *Seville* (nedovoljna pirova pobjeda 1:0) ostavio je traga na momčadi **Željka Kopića**. Na drugoj strani, nekadašnji strateg

Dinama, a sada trener *Osijeka* Bjelica lukavo je postavio taktiku protiv svoga nekadašnjeg kluba. Pripremio se za tvrdi utakmicu, stavio glavni akcent na obranu i nadao se голу koji bi mu donio pobjedu. I pogodio je. Gol vrijedan prvoga mjesta na tablici donio mu je u 77. minuti pričuveni igrač **Antonio Mance** (ušao u igru u 73. minuti). Velika je to pobjeda *Osijeka* na proslavi njegovog 75. rođendana, i to još u susretu protiv najvećeg rivala. Ljepši dar nije mogao niti poželjeti.

Nikad neizvjesnije prvenstvo

Pobjede Riječana i Osječana donijele su promjene na tablici, pa sada vodeća momčad 1. HNL dolazi iz Slavonije. *Osijek* (52) ima dva boda više od *Dinama* (50), ali Zagrepčani imaju susret manje. Riječani su treći s 49 osvojenih bodova, dok je do ovoga kola zahuktali *Hajduk* četvrti s 47 bodova i suretom manje. Naravno, ima još mnogo do posljednjeg ligaškog susreta i slijede nova prvenstvena uzbuđenja, a zaostali susret između *Hajduka* i *Dinama* na Poljudu će u mnogome razriješiti brojne nedoumice. *Osijek* sada svi love i vidjet ćemo kako će igrati sljedeće susrete pod bremenom »lučonoše«. *Hajduk* i *Dinamo* su »naučili lekcije« i vidjet ćemo, već u sljedećim susretima (*Hajduk* igra polufinale kupa protiv *Gorice*), koliko su ovi porazi djelovali pedagoški na klimu u momčadi. Sve u svemu, viđen je odličan nogomet, na visokoj razini lige koja ima izravnog sudionika na predstojeće Svjetsko prvenstvo u Kataru. Na radost svih ljubitelja hrvatskog klupskog nogometa.

D. P.

TENIS**Mektić i Pavić bez naslova**

Najbolji hrvatski i svjetski teniski par **Nikola Mektić** i **Mate Pavić** poraženi su u finalu ATP 500 turnira u Dubaiju. Bolja od njih bila je njemačko-novozelandska kombinacija **Puetz/Venus** 6:3, 7:6, 16:14.

GIMNASTIKA**Srbić drugi u Cottbusu**

Gimnastičar **Tin Srbić** osvojio je drugo mjesto na natjecanju Svjetskog kupa u vježbi na preči. Zbog primjene novoga pravilnika morao je izmijeniti u pot-

punosti svoju vježbu na ovom jakom natjecanju održanom u Cottbusu (Njemačka), ali je još jednom pokazao kako osvojena medalja na Olimpijadi u Tokiju nije bila slučajnost.

SKIJANJE**Rodeš 12., Zubčić 13.**

Iztok Rodeš postigao je solidan rezultat osvajanjem 12. mjesta u slalomske utrce voženoj tijekom prošloga vikenda u Garmisch Partenkirchenu (Njemačka). Najbolji hrvatski skijaš **Filip Zubčić** najbržom vožnjom u drugoj utrki popravio je loš dojam iz prve utrke i na koncu zauzeo 13. mjesto.

POGLED S TRIBINA**Sunovrat**

Teška je riječ sunovrat, ali je vrlo uporabljiva ukoliko se želi kratko i jezgrovito opisati aktualna situacija u muškoj košarkaškoj vrsti Hrvatske. Naime, u tijeku je prvi krug kvalifikacija za sljedeće Svjetsko prvenstvo u kojemu su četiri reprezentacije svrstane u preliminarnu kvalifikacijsku skupinu, a tri prvoplasirane nastavljaju natjecanje. Hrvatska se nalazi u skupini C skupa sa Slovenijom (po prijašnjim rezultatima objektivno najboljom momčadi), Finskom i Švedskom, a trenutačno nakon tri odigrana susreta se nalazi na posljednjem mjestu bez pobjede. I što reći... Osobito nakon domaćeg poraza protiv Švedske (64:70) u susretu koji je prvi puta vodio novoizabrani izbornik **Damir Mulaomerović**, postavljen kako bi oživio melankoličnu reprezentativnu stvarnost. Istina, mora se odmah istaknuti kako izbornik nije u mogućnosti računati na najbolje hrvatske košarkaše koji nastupaju u renomiranim NBA i europskim momčadima nego je primoran igrati ponajviše s domaćim snagama i pojedinim legionarima koji nastupaju za momčadi iz slabijih euro liga. U biti budućnost ove generacije i njihov potencijalni nastup na SP moraju izboriti košarkaši iz redova *Cibone*, *Cedevite Junior* i *Zadra* potpomognuti s još uvijek nedovoljno afirmiranim hrvatskim internacionalcima iz prvenstava Mađarske, Rusije, Litve, Turske. Istina je kako i svi drugi rivali u ovim kvalifikacijskim duelima također ne mogu računati na svoje najbolje igrače, pa onda ostaje samo činjenično stanje kako zbilja nešto ne štima u radu na domaćim parketima. Jer nemojmo zaboraviti nespornu činjenicu kako je Hrvatska oduvijek bila rasadnik vrhunskih talenata u igri pod obručima, a upravo mladi i tada još uvijek neafirmirani igrači su brzo pokazivali svoju kvalitetu i aktivno pridonosili velikim rezultatima. Podsjetimo

kako je *Jugoplastika* na krilima mlađanih **Rade** i **Kukoča** osvojila svoj prvi europski naslov, a dobar dio tih »još uvijek jako mladih snaga« je sudjelovao u povijesno najvećem uspjehu hrvatske reprezentativne košarke – osvajanju srebra na Olimpijadi u Barceloni 1992. godine. I odigrao onaj nezaboravni finalni susret protiv Dream teama SAD-a (čak i vodio u jednom trenutku pogotkom Arapovića prim. a.), najbolje reprezentativne selekcije ikada sastavljene od kada se košarka igra. Treba naglasiti kako je sunovrat počeo još 1995. godine, kada je na Europskom prvenstvu u Ateni osvojena posljednja medalja (bronca) pod vodstvom izbornika **Aleksandra Petrovića**. Prije toga su osvojene i sve medalje u hrvatskoj samostalnoj povijesti – srebro (OI '92), bronca (SP '94.) i bronca (EP '93.).

D. P.

Republika Srbija
Autonomna Pokrajina Vojvodina
Grad Subotica
GRADONAČELNIK
Broj: II-401- 223/2022
Dana, 28.02.2022
24000 Subotica
Trg slobode 1
Tel. 024/626-850
SB/OM

Na temelju članka 18. stavak 1. i 19. st.1. i 2. Zakona o javnom informiranju i medijima (*Službeni glasnik RS*, broj 83/14, 58/15 i 12/16 – autentično tumačenje), Odluke o proračunu Grada Subotice za 2022. godinu (*Službeni list Grada Subotice*, br. 39/21), Pravilnika o sufinanciranju projekata za ostvarivanje javnog interesa u području javnog informiranja (*Službeni glasnik RS*, br.16/16 i 8/17) i Rješenja broj: II-401- 96/2022 od 24. siječnja 2022. godine, gradonačelnik Grada Subotice dana 28.02.2022. godine raspisuje

JAVNI POZIV

za sudjelovanje na natječaju za sufinanciranje projekata proizvodnje medijskih sadržaja iz područja javnog informiranja u 2022. godini

Natječaj se raspisuje radi pružanja financijske potpore medijskim sadržajima koji doprinose ostvarivanju javnog interesa u području javnog informiranja, definiranog člankom 15. Zakona o javnom informiranju i medijima i to:

- istinito, nepristrano, pravodobno i potpuno informiranje svih građana Grada Subotice,
- istinito, nepristrano, pravodobno i potpuno informiranje na materinskom jeziku pripadnika nacionalnih manjina koje žive na području grada Subotice,
- očuvanje kulturnog identiteta srpskog naroda i nacionalnih manjina koje žive na području grada Subotice;
- informiranje osoba s invaliditetom i drugih manjinskih skupina;
- potpora proizvodnji medijskih sadržaja u cilju zaštite i razvitka ljudskih prava i demokracije,
- poboljšanje vladavine prava i socijalne države, slobode osobnog razvitka i zaštite djece i mladih, razvitka kulturnog i umjetničkog stvaralaštva, razvitka obrazovanja, uključujući i medijsku pismenost kao dijela obrazovnog sustava, razvitka znanosti, razvitak sporta i tjelesne kulture i zaštite okoliša i zdravlja ljudi;
- unaprjeđenje medijskog i novinarskog profesionalizma.

I. NAMJENA NATJEČAJA

Namjena natječaja je:

- ostvarivanje javnog interesa građana grada Subotice, u području javnog informiranja, razvitak medijskog plu-

ralizma, uvođenje, poboljšanje ili proširenje programskih sadržaja u novinama ili elektroničkim medijima na srpskom jeziku i na jezicima nacionalnih manjina, koji se posebno odnose na zaštitu i razvitak ljudskih prava i demokracije, unaprjeđenje pravne i socijalne države, ekonomsku, društvenu i kulturnu problematiku, manjinske društvene skupine, pitanja iz područja socijalne zaštite, zaštite interesa osoba s invaliditetom i osiguranje njihovog ravnopravnog uživanja prava na slobodu mišljenja i izražavanja, društvene skrbi o djeci, položaja mladih ili starijih građana, rodnu ravnopravnost, zaštitu okoliša i zdravlja ljudi, razvitak i njegovanje kulture i umjetnosti na području grada Subotice, afirmaciju multikulturalnosti, razvitak interkulturalizma, poticanje višejezičnih programa, putem medija koji se distribuiraju ili emitiraju program na području grada Subotice, a od posebne su važnosti za javno informiranje građana grada Subotice, uključujući i internetske stranice upisane u registar medija.

Sredstva namijenjena za ovaj natječaj iznose 40.100.000,00 dinara.

Najmanji iznos sredstava koji se može odobriti po projektu iznosi 100.000,00 dinara, a najveći iznos sredstava po projektu iznosi 5.000.000,00 dinara.

Sredstva namijenjena sufinanciranju projekata proizvodnje medijskog sadržaja obračunavaju se u bruto iznosu (iznosu prije odbitka poreza i drugih naknada) i isplaćuju se jednokratno.

Sudionik natječaja za sufinanciranje projekata proizvodnje medijskih sadržaja za tiskane medije, radio, internetske medije i novinske agencije, koji su od lokalne važnosti, i doprinose ostvarivanju javnog interesa u javnom informiranju, može podnijeti zahtjev za sufinanciranje najviše do 80% vrijednosti projekta, dok sudionik natječaja za sufinanciranje projekata proizvodnje medijskih sadržaja za televiziju, može podnijeti zahtjev za sufinanciranje najviše do 50% opravdanih troškova projekta proizvodnje medijskih sadržaja koji doprinose ostvarivanju javnog interesa u javnom informiranju.

Opravdani troškovi su troškovi koji su nastali u svezi s izradom medijskog sadržaja, a osobito:

1. Procijenjeni bruto troškovi zarada i naknada angažiranih osoba na proizvodnji medijskih sadržaja;
2. Troškovi zakupa prostora, opreme, lokacije i druge potrebne materijalne i nematerijalne imovine za potrebe proizvodnje medijskih sadržaja;
3. Trošak uporabe vlastite imovine (amortizacija);
4. Troškovi uvođenja novih tehnologija u cilju unaprjeđenja usluge javnog informiranja (digitalizacija, prilagodba medijskih sadržaja osobama s invaliditetom i dr.);
5. Troškovi istraživanja malog opsega koja imaju za cilj bolje razumijevanje navika korištenja medija, stu-

panj medijske pismenosti i položaja društveno osjetljivih skupina u medijima.

Opravljanjem troškovima ne smatraju se troškovi nakladništva, troškovi distribucije i troškovi promidžbe.

Ako sudionik na tržištu, pored izrade konkretnog medijskog sadržaja obavlja i druge djelatnosti u svezi s izradom medijskog sadržaja ili istodobno proizvodi više medijskih sadržaja korištenjem ili angažiranjem istih resursa (npr. ljudskih, materijalnih ili nematerijalnih), u opravdani trošak ulazi proporcionalni udio u zajedničkim troškovima produkcije.

Sredstva dodijeljena sudionicima natječaja ne smiju pridonijeti povećanju osnovnih sredstava korisnika, odnosno proširenju postojećih djelatnosti, niti objedinjenju medija (medijska koncentracija) i osnivanju i / ili registriranju novih sudionika na tržištu dok se sredstva ne smiju koristiti za druge namjene, a osobito proizvodnju drugih medijskih sadržaja (prelijevanje sredstava).

II. PRAVO SUDJELOVANJA

Na Natječaju može sudjelovati:

1. nakladnik medija čiji medij je upisan u Registar medija koji se vodi u Agenciji za gospodarske registre, s podacima upisanim sukladno Zakonu; a koji emitira/ distribuirati medijski sadržaj na području Grada Subotice,
2. pravna osoba, odnosno poduzetnik koji se bavi proizvodnjom medijskih sadržaja i koji priloži dokaz da će sufinancirati medijski sadržaj biti realiziran putem medija koji je upisan u Registar medija koji emitira/ distribuirati medijski sadržaj na području Grada Subotice.

Korisnici državne potpore za proizvodnju medijskih sadržaja u tiskanom i digitalnom formatu mogu biti mikro, male i srednje pravne osobe i poduzetnici.

Sudionik Natječaja može konkurirati samo s jednim projektom na jednom natječaju ukoliko nije već započet u trenutku prijave na natječaj. Ako je sudionik natječaja nakladnik više medija, može na natječaju sudjelovati s jednim projektom za svaki medij ukoliko taj projekt nije već počeo u trenutku prijave na natječaj.

Na Natječaju ne mogu sudjelovati:

1. Nakladnici koji se financiraju iz javnih prihoda: republički i pokrajinski javni medijski servisi, odnosno Javna medijska ustanova »Radio-televizija Srbije« i Javna medijska ustanova »Radio-televizija Vojvodine« i osnivači medija koji primaju redovitu subvenciju iz Proračuna Republike Srbije i Proračuna AP Vojvodine.
2. Nakladnici koji su u prethodnom razdoblju dobili sredstva iz proračuna Grada Subotice namijenjena projektnom sufinanciranju, a nisu u ugovorom pro-

pisanom roku i formi podnijeli narativno i financijsko izvješće i nakladnici za koje se utvrdi da su sredstva nenamjenski trošili.

Sudionik Natječaja koji je u tekućoj kalendarskoj godini već koristio sredstva namijenjena projektnom sufinanciranju u području javnog informiranja na republičkoj, pokrajinskoj ili lokalnoj razini, može sudjelovati na natječaju za sufinanciranje istog projekta samo još jednom u toj godini, i to u iznosu koji, uz sredstva koja je već dobio, ne prelazi 80% vrijednosti projekta za sufinanciranje projekata proizvodnje medijskih sadržaja za tiskane medije, radio, internet medije i novinske agencije, odnosno 50% vrijednosti projekata za sufinanciranje projekata proizvodnje medijskih sadržaja za televiziju.

Pravo sudjelovanja na natječaju nemaju osobe koje se nalaze u postupku povrata državne ili de minimis pomoći kao i osobe koje su bile u teškoćama u smislu Uredbe o uvjetima i kriterijima usklađenosti državne potpore za saniranje i restrukturiranje sudionika na tržištu u teškoćama (*Službeni glasnik RS*, broj 62/21) na dan 31. prosinca 2019. godine.

III. KRITERIJI ZA OCJENU PROJEKATA

Kriteriji na temelju kojih će se ocjenjivati projekti prijavljeni na natječaju su:

- 1) u kojoj je mjeri predložena projektna aktivnost prikladna za postizanje javnog interesa u području javnog informiranja;
- 2) mjera za pružanja većeg jamstva poštivanja profesionalnih i etičkih medijskih standarda.

Na temelju kriterija posebno se ocjenjuje:

1. Važnost projekta sa stajališta:
  - ostvarivanja javnog interesa u području javnog informiranja;
  - ostvarivanje namjene natječaja;
  - usklađenosti projekta s realnim problemima, potrebama i prioritetima ciljnih skupina;
  - identificiranih i jasno definiranih potreba ciljnih skupina;
  - zastupljenosti inovativnog elementa u projektu i novinarsko istraživačkog pristupa.
2. Utjecaj i izvodljivost sa stajališta:
  - usklađenosti planiranih aktivnosti s ciljevima, očekivanim rezultatima i potrebama ciljnih skupina;
  - stupnja utjecaja projekta na kvalitetu informiranja ciljne skupine;
  - mjerljivosti indikatora koji omogućuju praćenje realizacije projekta;
  - razrađenosti i izvodljivosti plana realizacije projekta;
  - stupanj razvojne i financijske održivosti projekta (pozitivni učinci projekta nastavljaju se nakon okončanja potpore).
3. Kapaciteti sa stajališta:
  - stupnja organizacijskih i upravljačkih sposobnosti predlagatelja projekta;
  - potrebnih resursa za realizaciju projekta;

- stručnih i profesionalnih referenci predlagatelja projekta, koje odgovaraju predloženim ciljevima i aktivnostima projekta.
- 4. Proračun i opravdanost troškova sa stajališta:
  - preciznosti i razrađenosti proračuna projekta, koji pokazuje usklađenost predviđenog troška s projektnim aktivnostima;
  - ekonomske opravdanosti prijedloga proračuna u odnosu na cilj i projektne aktivnosti.

Na temelju kriterija posebno se ocjenjuje:

1. jesu li sudioniku natječaja izrečene mjere od strane državnih tijela, regulatornih tijela ili tijela samoregulacije u posljednjih godinu dana, zbog kršenja profesionalnih i etičkih standarda (podatke pribavlja stručna služba od Regulatornog tijela za elektroničke medije, za elektroničke medije, a od Vijeća za tisak, za tiskane i online medije);
2. dokaz o tome da su nakon izricanja kazni ili mjera poduzete aktivnosti koje jamče da se sličan slučaj neće ponoviti.

Pored navedenih kriterija projekt će se vrjednovati i na temelju sljedećih specifičnih kriterija:

- Specifični kriteriji za ocjenu projekata proizvodnje medijskih sadržaja iz područja javnog informiranja:
  1. da je projekt od posebne važnosti za informiranje stanovništva na području Grada Subotice;
  2. dostupnost medijskog sadržaja što većem broju korisnika na području Grada Subotice;
  3. (ne)zastupljenost teme u medijima dostupnim građanima grada Subotice;
  4. aktualnost teme;
  5. mjera u kojoj predloženi projekt doprinosi afirmaciji multikulturalnosti;
  6. mjera u kojoj predloženi projekt doprinosi unaprjeđenju prava na informiranje pripadnika nacionalnih manjina na području Grada Subotice na materinskom jeziku;
  7. mjera u kojoj predloženi projekt doprinosi unaprjeđenju stvaralaštva u području kulturnog i jezičnog identiteta nacionalnih manjina;
  8. mjera u kojoj predloženi projekt višejezičnog i interkulturalnog karaktera doprinosi razvitku dijaloga, boljeg upoznavanja i razumijevanja između različitih zajednica;
  9. mjera u kojoj predloženi projekt doprinosi unaprjeđenju položaja osoba s invaliditetom;
  10. mjera u kojoj predloženi projekt doprinosi razvitku inkluzivnog društva.
- Specifični kriteriji za ocjenjivanje projekata organiziranja i sudjelovanja na stručnim, znanstvenim i prigodnim skupovima, kao i projekata poboljšanja profesionalnih i etičkih standarda u području javnog informiranja:
  1. mjera u kojoj predloženi projekt doprinosi unaprjeđenju i promociji medijskog i novinarskog profesionalizma, novinarske autonomije i samoregulacije;

2. mjera u kojoj predloženi projekt doprinosi upoznavanju javnosti s razvitkom i novim postignućima u medijskom sektoru i
3. mjera u kojoj projekt doprinosi unaprjeđenju medijske pismenosti.

IV. ROKOVI I OPĆE INFORMACIJE

Natječaj je otvoren 15 dana od dana objave na internetskoj stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici »Natječaj i oglasi«, u listovima *Subotičke novine*, *Magyar Szó* i *Hrvatska riječ* i u *Službenom listu Grada Subotice*, odnosno od 04.03.2022. godine do 19.03.2022. godine.

Prijave se podnose na propisanom obrascu.

Prijave koje stignu izvan propisanog roka ili na pogrešnom obrascu, neće se razmatrati.

Sudionik natječaja koji je podnio projekt s nepotpunom ili neprecizno popunjenom dokumentacijom, obavještava se da nedostatak otkloni u naknadno određenom roku.

Projekt sudionika natječaja koji u naknadno određenom roku ne dostavi traženu dokumentaciju, ne razmatra se.

Natječaj i obrazac (obrazac prijave i obrazac proračuna projekta) dostupni su na internetskoj stranici Grada: www.subotica.rs, u rubrici »Natječaj i oglasi«, za svo vrijeme trajanja Natječaja.

Prijave s dokumentacijom slati u tiskanom obliku, u zatvorenoj kuverti, predajom u Gradski službeni centar Grada Subotice, Trg slobode 1, ili poštom, s naznakom »Natječaj za sufinansiranje projekata proizvodnje medijskih sadržaja iz područja javnog informiranja«. Prijave za Natječaj potrebno je obvezno dostaviti i u elektroničkom obliku, na e-mail adresu: konkursinformisanje@subotica.rs.

Natječajni materijal se ne vraća.

Odluka o raspodjeli sredstava donosi se najkasnije u roku od 90 dana od dana zatvaranja Natječaja.

Odluka o raspodjeli sredstava bit će objavljena na internetskoj stranici Grada: www.subotica.rs, i dostavljena svim sudionicima natječaja u elektroničkoj formi.

Korisnik sredstava dužan je izviješće o realizaciji utrošenih sredstava dostaviti do 15. siječnja 2023. godine na obrascu koji se može naći na službenoj internetskoj stranici Grada: www.subotica.rs.

Dodatne informacije mogu se dobiti radnim danima od 8 do 14 sati na telefon 024/626-850, u Tajništvu za društvene djelatnosti Gradske uprave Grada Subotice.

V. DOKUMENTACIJA

Sudionik Natječaja obavezan je dostaviti dokumenta kako slijede:

1. Popunjeni i ovjeren prijavni Obrazac 1 u **dva primjerka**
    - popunjeni prijedlog projekta, i
    - popunjeni proračun projekta
- Obrazac se preuzima s internetske stranice Grada: www.subotica.rs, rubrika »Natječaj i oglasi«
(**Obrazac 1**)

2. Preslike sljedećih dokumenata u jednom primjerku:

- rješenje o registraciji pravne osobe ili poduzetnika u Agenciji za gospodarske registre;
- rješenje o registraciji medija u Registru medija koji se vodi u Agenciji za gospodarske registre s podacima upisanim sukladno Zakonu o javnom informiranju i mediji-ma;
- potvrda Narodne banke Republike Srbije da nema evidentiranih osnova i naloga u prinudnoj naplati (da nema blokiran račun);
- dozvola za emitiranje radio i/ili TV programa izdana od Regulatornog tijela za elektroničke medije;
- ovjerena izjava/suglasnost medija (ili više njih) da će programski sadržaj biti emitiran/objavljen u tom mediju (obvezno samo za pravne osobe, odnosno poduzetnika koji se bavi proizvodnjom medijskih sadržaja i koji su registrirani za produkciju televizijskog i radijskog programa);
- potpisana izjava sudionika na natječaju o tome je li sudioniku za isti projekt već dodijeljena državna potpora u tekućoj fiskalnoj godini i po kojoj osnovi, za proizvodnju medijskih sadržaja za televiziju;
- potpisana izjava sudionika da se ne nalazi u postupku povrata državne ili *de minimis* pomoći, kao i da nisu bili u teškoćama na dan 31. prosinca 2021. godine;
- potpisana izjava sudionika da se projekt ne može realizirati na drugi način, bez državne potpore, odnosno subvencijom;
- vizualni prikaz predloženog medijskog sadržaja (trailer, primjerak novina, jingle i sl.)

VI. POZIV ZA SUDJELOVANJE U RADU POVJERENSTVA

Pozivaju se novinarske i medijske udruge, registrirane najmanje tri godine (priložiti dokaz o registraciji) prije datuma raspisivanja Natječaja, da predlože članove natječajnog povjerenstva. Uz prijedlog članova povjerenstva, novinarske i medijske udruge prilažu i dokaz o registraciji te udruge u Registar udruga.

Pozivaju se i medijski stručnjaci zainteresirani za sudjelovanje u radu povjerenstva da pisanim putem predlože svoje članstvo u Povjerenstvu.

Uz prijedlog za članove Povjerenstva dostaviti i profesionalni životopis predložene osobe.

Udruge i pojedinci, prijedloge za člana Povjerenstva dostavljaju najkasnije u roku od 15 dana od dana objave Natječaja, odnosno do 19.03.2022.godine, gradonačelniku Grada Subotice, na adresu Trg slobode 1, 24000 Subotica.

Predložene osobe ne smiju biti u sukobu interesa niti obavljati javnu funkciju, sukladno pravilima o borbi protiv korupcije.

VII. POSTUPAK DODJELE SREDSTAVA

O dodjeli sredstava, na prijedlog Natječajnog povjerenstva, odlučuje gradonačelnik Grada Subotice, rješenjem.

Ako projekti ili određeni broj projekata ne zadovoljavaju ciljeve i kriterije natječaja, gradonačelnik može, na prijedlog Natječajnog povjerenstva, donijeti rješenje da se neće rasporediti sredstva ili dio sredstava.

Rješenjem o dodjeli sredstava može biti određen isti ili manji iznos sredstava od onog koji je tražen u pojedinačnoj natječajnoj prijavi.

Ukoliko je rješenjem o dodjeli sredstava za pojedinog korisnika određen manji iznos od onog koji je tražen u natječajnoj prijavi, korisnik sredstava dužan je poslati revidiran proračun projekta, kojim specificira namjenu sredstava, a sukladno iznosu koji mu je rješenjem dodijeljen.

Korisnik sredstava može revidiranim proračunom projekta tražiti da mu projekt razmjerno kraće traje ili umanjiti dio programskih stavki, uvažavajući prirodu projekta za koji su mu odobrena sredstva.

Gradonačelnik i korisnik sredstava zaključuju ugovor o međusobnim pravima i obvezama.

Korisnik sredstava može dostaviti obavijest o tome da odustaje od sredstava koja su mu dodijeljena.

S korisnikom sredstava, ukoliko mu je račun u blokadi, neće biti zaključen ugovor s gradonačelnikom, odnosno neće mu biti prenesena sredstva na račun ukoliko mu račun bude blokiran nakon sklapanja ugovora.

Odobrena sredstva se koriste isključivo za namjene za koje su dodijeljena, a korisnik sredstava dužan je gradonačelniku Grada Subotice, dostaviti izvješće o realizaciji projekta, materijalni dokaz o realizaciji i distribuciji odnosno emitiranju, kao i o namjenskom korištenju dodijeljenih sredstava u propisanom roku.

VIII. ZAŠTITA OSOBNIH PODATAKA

Svi osobni podaci koji budu dostavljeni Tajništvu za društvene djelatnosti bit će obrađivani isključivo u svrhu sudjelovanja u javnom pozivu, a sukladno Zakonu o zaštiti osobnih podataka.

Pristup osobnim podacima imat će samo ovlaštene osobe Tajništva za društvene djelatnosti koje su obavezne čuvati povjerljivost osobnih podataka i neće ih otkrivati trećoj strani osim ako je to potrebno u svrhu kontrole postupka provedbe javnog poziva ili revizije.

Tajništvo za društvene djelatnosti čuvat će osobne podatke u roku predviđenom zakonom uz primjenu odgovarajućih tehničkih, organizacijskih i kadrovskih mjera.

Osobe čiji se podaci obrađuju imaju pravo pristupa, ispravci i brisanju svojih podataka, pravo na ograničenje obrade svojih podataka, pravo na prigovor i pravo na pritužbu Povjereniku za informacije od javnog značaja i zaštitu osobnih podataka.

Za sudjelovanje na javnom pozivu, Vaša je zakonska obveza dati nam svoje osobne podatke, točne i potpune. U suprotnom nećete moći ostvariti svoje pravo na sudjelovanje.

Gradonačelnik, Stevan Bakić, v.r.

Povorka *bušara*

Tjeranje zime i zlih duhova

Prije pola godine prijatelj nam je poslao fotografije ljudi u vunanim, ovčjim kaputima, sa strašnim maskama na licima i rekao da ovo moramo posjetiti. Šest mjeseci je dug period da se nešto planira, ali želja je svakako načeta. Malo smo istražili, saznali da se sve događa u Mohaču i začudili se da postoji nešto tako blizu nas, da o tome nemamo pojma. Iskreno, rijetki kontakti s Mohačom ostvareni su tek kada nam je rutu do odredišta navigacija preporučila preko Mohača, kako bismo skratili rutu. Nikada nas ništa dovoljno zanimljivo nije pozvalo u ovaj šarmantni mađarski gradić. Do sada.

Busójárás ili povorka *bušara*

Povorka *bušara* ili *buša* je šestodnevni karneval koji se tradicionalno održava u mađarskom gradu Mohaču, u Baranji, krajem veljače. O veličini ovog događaja svjedoči uvrštenje na UNESCO-ov popis nematerijalne svjetske baštine u Europi od 2009. godine.

To je prastari običaj šokačkih Hrvata, koji su donijeli iz prapostojbine i sačuvali, pa je danas dio tradicije svih stanovnika Mohača i okolice.

Ljudi odjeveni u bunde, kapute od ovčje kože okrenuti napočetke, široke hlače punjene slamom, glavne su maskote karnevala. Hlače uvlače u pletene čarape, a na nogama nose kožne sandale i papuče. Njihovi vuneni kaputi vezani su remenima, a oko struka obješeno je zvonce za stoku. U rukama drže zvečku, klepetušu ili drveni buzdovan. Najvažnija značajka nošnje je maska s kapuljačom od ovčje kože, izrezbarena većinom od vrbovog drveta i tradicionalno oslikana krvlju životinja. Jedna od glavnih karakteristika karnevala je buka koju stvaraju *buše*, jer na taj način plaše i tjeraju zle duhove, ispraćaju zimu i dočekuju proljeće.

Dio karnevala u Mohaču su i žene odjevene u šokantne narodne nošnje, lica prekrivenih velom. Događa se da ovu nošnju nekada nose muškarci. Nazvani *prekrasnim bušama*, njihova je glavna zadaća koordinirati *bušare*, koji zbog svojih maski nemaju najbolji pregled svega oko sebe. Moglo bi se reći da predstavljaju »oči« maskiranih *bušara*, koje vode za ruku ili hodaju uz njih.

Tu se pojavljuje mnogo više kostima, a vrlo primjetni su i

ljudi u pohabanoj odjeći, koji drže podalje djecu i one koji se rugaju *bušama* i često trljaju piljevinu u glavu. Svaki susret s bilo kojim sudionikom karnevala je nevjerojatan, pomalo zastrašujući i adrenalinski. Uplašite se, smijete se i uživajte.

Povorka *bušara* počinje iskrcavanjem *bušara* s Dunava i njihovim pohodom na grad, što evocira staru legendu da su prvi *bušari* svojom strašnom pojavom preplašili Turke i istjerali ih iz Mohača. Legenda o Turcima nikada nije povijesno potvrđena, a antropolozi pohod *bušara* povezuju s obilježavanjem kulta sunca, opraštanjem od zime i dočekom proljeća. Kulminacija pohoda *bušara* je spaljivanje lijesa na glavnom gradskom trgu u Mohaču, čime se ritualno oprašta od zime. Ove godine na lomači je gorio natpis o covidu koji nismo razumjeli zbog nepoznavanja mađarskog jezika, ali je poruka svima bila jasna.

Maska i odjeća koju *buše* nose imaju arhaična značenja – simbolizira strah od onoga što je stoljećima zaokupljalo i plašilo čovjeka, prvenstveno strah od smrti, te utjelovljuje kolektivni strah od zime.

Identitet jedne zajednice

Mohačke *buše* su karnevalska tradicija koja se neprestano mijenja, ali zadržava svoj karakter interakcijom gradskog stanovništva – ne samo *buša*, već i plesača, glazbenika, maskara te brojnih obrtnika i njihovih rukotvorina vezanih uz karnevale kako ne bi bili samo lokalni nego označavaju identitet urbane zajednice.

Bušari imaju i svoje službene udruge u gradu, koje se zajedno pripremaju za veliki karnevalski praznik. U gradu postoji više od 50 službenih *bušarskih* udruga, ali ima *bušara* koji nisu članovi tih udruga te se sami pojavljuju i sudjeluju u manifestaciji.

Ni sama ne znam što se dogodilo u Mohaču i još uvijek sam jako impresionirana. Željela bih puno više proučiti povijest ovog karnevala, tradiciju koja se njime prenosi i saznati sve što je bilo skriveno od mene. Svi ti običaji koji su nastali u razdoblju kada je čovjek bio više povezan s prirodom postaju mi sve zanimljiviji.

Gorana Koporan

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 1300 dinara
☐ 1 godina = 2600 dinara

* INOZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 75 eura
☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____
 Ulica i broj: _____
 Mjesto i zemlja: _____
 Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na Internetno izdanje tjednika

- * Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje
- * Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22
 VOJVOĐANSKA BANKA
 AD MS FIL. SUBOTICA
 IBAN: RS35325960160000218862
 NIU Hrvatska riječ,
 Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
 NIU »Hrvatska riječ«,
 Trg cara Jovana Nenada 15/II,
 24000 Subotica
 Uplatu izvršiti na broj žiro računa
 325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
 Hvala na razumijevanju.

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
 ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
 +381(24) 66 55 44
 DEŽURSTVO 0-24 SATA

